

### บทที่ 3

## สายลับตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 และพิธีสารเพิ่มเติม อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977

### 1. แนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการทางกฎหมายของสายลับ

#### 1.1 แนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการใช้สายลับ

สายลับเป็นหนึ่งในกลศึกการทำสงครามที่เก่าแก่เป็นอันดับต้นๆ ของโลก<sup>1</sup> การใช้สายลับทำการจารกรรม เป็นเรื่องที่ถูกปฏิบัติกันอย่างเห็นได้ทั่วไปของรัฐต่างๆ ทั้งในยามสันติหรือสงคราม จากสมัยโบราณจนถึงยุคปัจจุบัน รัฐต่างๆ ได้ใช้สายลับปฏิบัติการต่อรัฐอื่นกันอย่างกว้างขวางและแพร่หลายมาก จนต้องมีมาตรการป้องกันโดยการลงโทษผู้กระทำการเป็นสายลับอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้กระทำเช่นนั้นอีก แต่แม้จะมีมาตรการลงโทษอย่างไรก็ไม่เป็นผล เพราะในความเป็นจริงแล้วขณะที่รัฐหนึ่งมีกฎหมายและดำเนินการลงโทษผู้เป็นสายลับของรัฐต่างชาติเพื่อป้องกันการจารกรรมจากสายลับของต่างชาติ แต่รัฐนั้นเองหรือรัฐอื่นๆ ต่างก็ใช้สายลับกระทำการจารกรรมต่อรัฐอื่นเพื่อความได้เปรียบทางทหาร ความมั่นคง และผลประโยชน์ของรัฐตน

ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยามสันติ (peacetime) การใช้สายลับเข้าไปปฏิบัติการจารกรรมต่อรัฐอื่นถือเป็นวิธีที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสายตาของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอาจถือเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงและแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น แต่ในสถานการณ์ขัดกันทางกำลังทหาร (armed conflict) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของฝ่ายศัตรู การใช้สายลับ รวมทั้งใช้ทหารหรือพลเรือนของศัตรู ถือเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับว่าสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยอาจส่งผลถึงการเป็นผู้แพ้หรือชนะในการทำศึกสงคราม<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> ENCYCLOPEDIA OF INTELLIGENCE AND COUNTER-INTELLIGENCE xv (Rodney P. Carlisle ed., 2005); ARTHUR S. HULNICK, KEEPING US SAFE: SECRET INTELLIGENCE AND HOMELAND SECURITY 43 (2004).

<sup>2</sup>A. John Radsan, THE UNRESOLVED EQUATION OF ESPIONAGE AND INTERNATIONAL LAW, Symposium State Intelligence Gathering and International Law Article, Michigan Journal of International Law, Spring 2007

ในขณะที่รัฐต่างๆ มีการออกกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานด้านข่าวกรองขึ้นทำหน้าที่ด้านการจารกรรมและต่อต้านการจารกรรมเป็นการภายใน แต่ในทางระหว่างประเทศไม่ปรากฏว่ามีสนธิสัญญาหรืออนุสัญญา หรือแม้กระทั่งหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเรื่องการจารกรรมที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป นอกจากนี้กฎหมายจาริตประเพณีที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจารกรรมไว้น้อยมาก ดังนั้นช่องว่างในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังคงมีอยู่มาก ซึ่งควรมีการประชุมสัมมนาถกเถียงกันในระดับระหว่างประเทศเพื่อหาข้อสรุปต่อไป<sup>3</sup>

กฎหมายระหว่างประเทศ และวรรณกรรมเกี่ยวกับสายลับส่วนใหญ่กล่าวถึงสายลับในสถานการณ์ที่มีการขัดกันทางกำลังทหาร ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา หรือกฎหมายอื่นๆ โดยมักจะอ้างถึงทหารลาดตระเวน (scout) ที่อยู่ในชุดเครื่องแบบทหารหรือมีสัญลักษณ์บ่งบอกว่าเป็นพลรบของฝ่ายศัตรู บุคคลประเภทนี้หากถูกฝ่ายศัตรูจับได้จะได้รับการปฏิบัติในฐานะเป็นนักโทษสงคราม เนื่องจากการลาดตระเวนเพื่อหาข่าว (reconnaissance mission) ไม่ถือว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของการทรยศหักหลังหรือหลอกลวง ขณะที่กล่าวถึงสายลับว่าหมายถึงบุคคลที่ไม่ได้สวมเครื่องแบบทหารหรือไม่มีสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าเป็นพลรบ ซึ่งเมื่อถูกฝ่ายศัตรูจับได้จะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม และอาจถูกลงโทษอย่างรุนแรงเนื่องจากพฤติกรรมที่หลอกลวงไม่ซื่อตรง<sup>4</sup>

### 1.1.1 สายลับเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

ปัญหาที่ว่าสายลับ เป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย นั้น เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันที่ยังหาข้อยุติชัดเจนไม่ได้ ฮูโก โกรเทียส (Hugo Grotius) กล่าวไว้ในช่วงศตวรรษที่ 17 ว่า “การใช้สายลับในสถานการณ์สงครามเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย รัฐใดปฏิเสธว่าไม่ได้ใช้สายลับ นั้นน่าจะเป็นเพียงเรื่องของการแสดงออกทางคุณธรรมหรือเชื่อมั่นในการสู้รบแบบตรงไปตรงมา มากกว่าจะคิดว่าการใช้สายลับเป็นสิ่งที่

<sup>3</sup> *Ibid*

<sup>4</sup> Richard A. Falk, Foreword to Essays on Espionage and International Law, at v, v (Roland J. Stanger ed.,)

ชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย”<sup>5</sup> ทั้งนี้กฎหมายที่เป็นที่มาของกฎหมายว่าด้วยสงคราม (law of war) เช่น ประมวลลีเบอร์ ค.ศ.1863 ปฏิญญากรุงบรัสเซลส์ ค.ศ.1873 ประมวลออกฟอร์ด ค.ศ.1880<sup>6</sup> และกฎหมายภาคสงคราม เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 ฉบับที่ 2 และอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1907 ฉบับที่ 4 พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยสายลับเอาไว้<sup>7</sup> แม้ว่าจะไม่ระบุชัดเจนว่าสายลับเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การที่มีบทบัญญัติว่าด้วยสายลับไว้ในกฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะบทบัญญัติที่ว่าสายลับที่ถูกจับได้ภายหลังจากที่ได้กลับไปยังกองทัพของฝ่ายตนแล้วจะได้รับสถานะนักโทษสงครามและไม่ต้องรับผิดชอบกับการกระทำจารกรรมที่ได้ทำมาก่อนหน้าจะถูกจับ<sup>8</sup> อาจอนุมานได้ว่ากฎหมายภาคสงครามยอมรับว่าสายลับเป็นกลศึกที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการทำสงครามที่มีการปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนกลายเป็นจาริตประเพณี และไม่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อนุมานได้ว่าสายลับเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย คือการใช้สายลับ (employment of spies) เช่นโดยรัฐบาล หรือกองทัพ ไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมายภาคสงคราม<sup>9</sup> และการกระทำจารกรรมของสายลับที่ถูกใช้โดยตัวของมันเองนั้น ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ โดยเมื่อพิจารณาถึงความผิดที่จะถูกนำไปพิจารณาในศาลอาญาระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นศาลอาชญากรรมสงครามนูเรมเบิร์ก ศาลอาชญากรรมสงครามโตเกียว ศาลอาญาระหว่างประเทศ ณ กรุงเฮก หรือศาลอาญาระหว่างประเทศเฉพาะกิจอื่น จะมีเฉพาะความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม

<sup>5</sup> HUGO GROTIUS, DE IURE BELLI AC PACIS LIBRI TRES ([1646] 1925), Book III, ch IV, xviii, 655.

<sup>6</sup> see Lieber Code 1863, section V; Brussels Declaration 1874, Art 19-22 ; Oxford Manual 1880, Art 23-26

<sup>7</sup> see Hague Convention 1899 and Hague Convention 1907, Art 29-31 Additional Protocol I, Art 46

<sup>8</sup> Hague Convention 1907, Art 31 ; Additional Protocol I, Art 46 para 4

อาชญากรรมรุกราน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทรมาน เท่านั้น ไม่เคยมีสักครั้งเดียวที่มีบุคคลใด ถูกดำเนินคดีในศาลอาญาระหว่างประเทศ ในข้อหาเป็นสายลับหรือกระทำการจารกรรม<sup>9</sup>

### 1.1.2 สายลับเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ปัญหาที่ว่าสายลับเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น แม้ว่าหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและจารีตประเพณีที่ปฏิบัติต่อสายลับตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถสรุปไปในทางที่ว่าสายลับเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้<sup>10</sup> แต่มีแนวคิดและกฎเกณฑ์ทางกฎหมายหลายอย่างที่สนับสนุนแนวทางนี้ เช่นแนวคิดของวัตต์แตล Emerich de Vattel<sup>11</sup> ที่ว่า “สายลับที่ถูกจับได้โดยทั่วไปจะถูกลงโทษประหารชีวิตเพราะสายลับเป็นการกระทำที่อันตรายมาก และนอกจากการประหารชีวิตสายลับแล้วแทบจะไม่เหลือช่องทางอื่นที่จะป้องกันอันตรายจากสายลับ ด้วยเหตุที่อาจถูกลงโทษอย่างร้ายแรงดังกล่าว ประชาชนพลเมืองผู้มากด้วยเกียรติยศที่ไม่เต็มใจที่จะตายอย่างอัปยศอดสู่น้ำมือของเพศฆาตของฝ่ายศัตรู จะต้องปฏิเสธการเป็นสายลับ ยิ่งกว่านั้นการเป็นสายลับอาจเป็นการลดคุณค่าของตนเองอีกด้วยเพราะเต็มไปด้วยการกระทำที่ทรยศหักหลังต่อความไว้วางใจของผู้อื่น ดังนั้นรัฐไม่มีสิทธิที่จะกำหนดหน้าที่ให้คนในบังคับของตนทำหน้าที่เป็นสายลับ เว้นแต่ภารกิจนั้นจะเป็นภารกิจเฉพาะที่มีความสำคัญมากอย่างแท้จริง”<sup>12</sup>

<sup>9</sup>Henry Wager Halleck and George D. Davis, Military Espionage, The American Journal of International Law, Vol. 5, No. 3, (Jul., 1911), pp. 590-603 <http://www.jstor.org/stable/2186360>

<sup>10</sup>Ingrid Delupis, Foreign Warships and Immunity for Espionage, 78 Am. J. Int'l L. 53, 67 (1984).

<sup>11</sup>Emerich de Vattel นักปรัชญา นักการทูต และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ชาวสวิสเซอร์แลนด์ ผู้มีชื่อเสียงในศตวรรษที่ 17 เกิดเมื่อ 25 เมษายน ค.ศ.1714 เสียชีวิต 28 ธันวาคม ค.ศ. 1767 แนวคิดทฤษฎีของเขาเป็นที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศและปรัชญาทางการเมืองสมัยใหม่ โดยผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้เขามากที่สุดคือ The Law of Nations or the Principles of Natural Law Applied to the Conduct and to the Affairs of Nations and of Sovereigns

<sup>12</sup>Vattel, liv. iii, ch. x, sec. 179

ตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน สายลับที่กระทำการจารกรรมในภาวะสงครามนั้น เป็นที่เห็นชอบร่วมกันจากทุกรัฐและในระดับประชาคมระหว่างประเทศว่า เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาทหารที่มีโทษร้ายแรงถึงขั้นประหารชีวิต การลงโทษสายลับดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีว่าด้วยสงคราม (common law of war) ซึ่งรัฐต่างๆ อาจบัญญัติกฎหมายที่ว่าด้วยลักษณะความผิด องค์ประกอบความผิด และวิธีพิจารณาคดีสายลับ ไว้ในรูปแบบต่างๆ กันไป เช่นออกเป็น ประกาศหรือคำสั่งฝ่ายบริหาร หรือรัฐบัญญัติ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้กฎหมายภายในของรัฐต่างๆ ที่ว่าด้วยการลงโทษสายลับจะมีผลผูกพันหรือบังคับใช้เฉพาะภายในรัฐที่บัญญัติกฎหมายนั้นขึ้น ไม่มีลักษณะความเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับกับทุกรัฐ<sup>13</sup>

แม้การใช้สายลับในสถานการณ์การขัดกันทางกำลังทหารจะเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเอาชนะศัตรู แต่ในอีกมุมหนึ่งสายลับถือว่าเป็นกลศึกที่อันตรายมากและยากที่ฝ่ายตรงข้ามจะป้องกันได้ ดังนั้นแม้กฎหมายจารีตประเพณี และกฎหมายภาคสงครามจะยอมรับถึงการใช้นายลับในสถานการณ์ที่มีการขัดกันทางกำลังทหาร แต่ขณะเดียวกันก็ได้ยอมรับถึงมาตรการควบคุมอย่างเข้มงวด (sanction) กับบุคคลที่ต้องสงสัยว่าเป็นสายลับซึ่งมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติและทางการทหาร<sup>14</sup> รวมทั้งเห็นชอบให้มีการลงโทษสายลับที่ถูกริบได้ขณะกระทำการจารกรรมเอาไว้ด้วย<sup>15</sup> และโทษที่ลงแก่สายลับนั้นอาจเป็นโทษอุกฉกรรจ์ถึงขั้น

<sup>13</sup>Henry Wager Halleck and George D. Davis, *supra* note 9

<sup>14</sup>Geneva Convention IV, Art 5

<sup>15</sup>Hague Convention 1907, Art. 30 ; Additional Protocol I , Art 46 para 4

ประหารชีวิต<sup>16</sup> ดังนั้นหากมองในมุมนี้การใช้สายลับอาจถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

### 1.1.3 สายลับเป็นกลศึกที่จำเป็นในการเอาชนะศัตรู

สายลับได้รับการยอมรับมาตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้วว่าเป็นกลศึกที่สำคัญมาก และจำเป็นต้องใช้เพื่อเอาชนะศัตรู เนื่องจากสายลับสามารถเข้าถึงและล่วงรู้ถึงความลับเกี่ยวกับสรรพกำลัง ความเคลื่อนไหว กลยุทธ์ ยุทธวิธี การเตรียมการ หรือแผนการ ที่เป็นความลับของฝ่ายศัตรู เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ ยุทธวิธี หรือแผนการในการจัดการเพื่อเอาชนะฝ่ายศัตรู การจารกรรมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยของสงคราม เป็นยุทธศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจ ของผู้นำกองทัพโดยเฉพาะข้อมูลที่มีลักษณะ "ทันการณ์" นับแต่ยุคของจีนและโรมันโบราณ ซึ่งแบ่งงานด้านจารกรรมออกเป็นสามระดับ คือ คนที่ให้คำปรึกษาเฉพาะหน้าแก่กองทัพ (procursatores) คนสืบข้อมูลทางไกลอย่างกว้างๆ ในเรื่องยุทธภูมิและความพร้อมของศัตรู (exploratores) และคนที่เข้าถึงข้อมูลวงในของศัตรู (speculators) บทบาทของการจารกรรมในสงครามอาจแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) เข้าถึง "ความลับ" ของเป้าหมาย 2) การส่ง "ความลับ" ให้ถูกเวลาและถูกคน 3) การสร้างความน่าเชื่อถือของความลับ 4) การตีความกับข่าวลับ 5) การนำไปใช้ประโยชน์เพราะไม่มี "ความลับบริสุทธิ์"<sup>17</sup>

<sup>16</sup>Geneva Convention IV, Art 68

The penal provisions promulgated by the Occupying Power in accordance with Articles 64 and 65 may impose the death penalty against a protected person only in cases where the person is guilty of espionage, of serious acts of sabotage against the military installations of the Occupying Power or of intentional offences which have caused the death of one or more persons, provided that such offences were punishable by death under the law of the occupied territory in force before the occupation began.

<sup>17</sup> John Keegan, Intelligence in War : Knowledge of the Enemy from Napoleon to Al-Qaeda, Introduction Chapter

ความสำคัญของงานจารกรรม นั้นจะเห็นได้จากมีวรรณกรรมเกี่ยวกับการสงครามจำนวนมากที่กล่าวถึงความสำคัญของการใช้สายลับในการเอาชนะศัตรู<sup>18</sup> ซุนวู<sup>19</sup> นักพิชัยสงครามผู้มีชื่อเสียงกล่าวถึงความสำคัญของสายลับว่า “การส่งกำลังทหารหนึ่งแสนนายเข้าสู่สงคราม เดินทัพเป็นระยะทางหนึ่งพันโยชน์ ต้องใช้เงินภาษีอากรของราษฎร และคลังหลวงเป็นมูลค่าหนึ่งพันตำลึงทองต่อวัน ประชาชนได้รับ ผลกระทบไปทุกหัวระแหง ผลผลิตการเกษตรได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย มีผู้ได้รับความเดือดร้อนถึงเจ็ดแสนครอบครัว กองทัพเผชิญหน้าตึงกำลังกันนับเป็นปี ๆ เพื่อตัดสินแพ้ชนะกันภายในวันเดียวถ้าตระหนี่ถี่เหนียวการให้ยศ ปูนบำเหน็จ และทองไม่ก็ร้อยตำลึง ก็ไม่อาจลวงรู้สถานะฝ่ายข้าศึกได้ นับว่าไม่รู้ธรรมชาติของมนุษย์ บุคคลเช่นนี้ ไม่ใช่ขุนพลปวงชน ไร้ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง และ ไม่อาจกำหนด ชัยชนะได้ ผู้ปกครองที่ปราดเปรื่องและขุนพลผู้มองการณ์ไกล ใช้การข่าวกรองเป็นเครื่องมือในการพิชิตข้าศึกที่กำลังเหนือกว่า การข่าวกรองไม่อาจได้มาจากการทรงเจ้าเข้าผี ประเมินจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือการบวงสรวงเสี่ยงทาย แต่ได้มาจากบุคคลที่เป็นสายลับผู้รู้สถานะแท้จริงของข้าศึก”<sup>20</sup>

พระเจ้าเฟรเดอริค มหาราช จักรพรรดิแห่งปรัสเซียหรือเยอรมนีในปัจจุบัน (1740-1786) ได้ชื่อว่าเป็นพระบิดาแห่งการจารกรรมทางทหารของโลก และประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวงในการจัดตั้งและวางกฎเกณฑ์ทางการจารกรรมทางทหารขึ้นเป็นครั้งแรกในโลกเคยกล่าวอย่างภูมิใจว่า “นายพลเดอ ซูบิเซ่ (จอมพลชาลส์ เดอ โรฮันซูบิเซ่ แห่งกองทัพฝรั่งเศส)

<sup>18</sup> see intelligence-literature in World War II & Before

<https://www.cia.gov/library/intelligence-literature/index.html#world-war-ii-before>

<sup>19</sup> ซุนวู (Sūn Wū; ซุนอู๋) เป็นผู้เขียน ตำราพิชัยสงคราม ที่นับว่าเป็นตำรายุทธศาสตร์ทางทหาร ที่มีอิทธิพลมากของประเทศจีน และปัจจุบันยุทธศาสตร์ในตำราได้ถูกประยุกต์ ใช้อย่างกว้างขวางในวงการธุรกิจและการเมือง หลักการที่สำคัญเช่น รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง คาดว่าซุนวูมีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ตำราพิชัยยุทธของซุนวู ได้มีการกล่าวถึงหลายครั้งในนิยายจีนเรื่องสามก๊ก

<sup>20</sup> SUN TZU ON THE ART OF WAR (English ) part XIII. THE USE OF SPIES Available at <http://www.chinapage.com/sunzi-e.html>

ต้องมีพ่อครัวนับร้อยคอยติดตามแต่ข้าพเจ้ามีสายลับนับร้อยคอยนำหน้า” และยังคงกล่าวอีกว่า “การที่จะฝึกอบรมชาวบ้านร้านถิ่นให้เป็นสายลับง่ายกว่าที่จะอบรมนายพันหรือนายพลให้ปลอมตัวเป็นชาวนาออกหาข้าว”<sup>21</sup>

ในสมัยพระเจ้าโนโปเลียนมหาราชแห่งฝรั่งเศส (1799-1815) ทำสงครามกับ ออสเตรีย ได้ใช้สายลับซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งสำคัญในกองทัพออสเตรียให้แก่งรายงานข่าว ผิดพลาดอันเกี่ยวกับสถานการณ์ในฝรั่งเศส และวงการทหารฝรั่งเศส จนทำให้กองทัพ ออสเตรียชะล่าใจและต้องพ่ายแพ้แก่กองทัพโนโปเลียนในการศึกกันหลายครั้ง<sup>22</sup>

ในสงครามระหว่างกองกำลังผสม 7 ชาติ<sup>23</sup> เพื่อปราบปรามโนโปเลียนมหาราช พันเอกเฮนรี ฮาร์ดิง (Henry Harding) นายทหารอังกฤษ ได้ปลอมตัวไปทำหน้าที่หัวหน้า สายลับอยู่ในฝรั่งเศสเป็นเวลานาน จนสามารถรวบรวมแผนการทางทหารทั้งหมดของ โนโปเลียน ส่งให้แก่ฝ่ายอังกฤษก่อนที่จะเข้าสู่สงครามในยุทธการวอเตอร์ลู (Battle of Waterloo) เมื่อได้ทราบแผนการของโนโปเลียนแล้ว ฝ่ายอังกฤษก็ได้ส่งกองกำลังที่ใหญ่ที่สุด ของตนเข้าพิชิตโนโปเลียนจนพ่ายแพ้ที่วอเตอร์ลู ใน ค.ศ.1815<sup>24</sup>

---

<sup>21</sup> อุดม ประมวลวิทยา สงครามจารชน และ พรบ.ป้องกันการกระทำอันเป็น คอมมิวนิสต์ เทพนิมิตรการพิมพ์, 2513, น.11-12

<sup>22</sup> เพิ่งอ้าง

<sup>23</sup> กองกำลัง 7 ชาติพันธมิตร ประกอบด้วยสหราชอาณาจักร, ปรุซเซีย, เนเธอร์แลนด์, ฮันโนเวอร์, รัสเซียซอ, บรันสวิก-ลึนเบิร์ก

<sup>24</sup> โนโปเลียน โบนาปาร์ต ต่อสู้และพ่ายแพ้ต่อกองกำลังพันธมิตรในการรบครั้งสุดท้าย ในยุทธภูมิวอเตอร์ลู ประเทศเบลเยียม

ในสมัยสงครามเพื่ออิสรภาพของอเมริกา<sup>25</sup> (American War of Independence 1775 -1783) ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อปลดแอกอเมริกาจากอังกฤษเจ้าอาณานิคม มีประวัติการใช้สายลับจำนวนมากของทั้ง 2 ฝ่าย ยอร์ช วอชิงตัน (George Washington) ผู้นำการปฏิวัติฝ่ายอเมริกา ซึ่งต่อมาได้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญกับการใช้สายลับเพื่อเป็นเครื่องมือในการเอาชนะสงครามเป็นอย่างมาก โดยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าใหญ่ที่คอยอำนวยความสะดวกของฝ่ายสหรัฐอเมริกาทั้งหมด<sup>26</sup> และการใช้สายลับทำการจารกรรมเป็นส่วนหนึ่งแห่งความสำเร็จของฝ่ายอเมริกาในการเอาชนะอังกฤษได้

ในสมัยสงครามกลางเมืองสหรัฐฯ<sup>27</sup> (American Civil War 1861–1865) ระหว่างฝ่ายเหนือเรียกว่า “รัฐบาลกลาง” และฝ่ายใต้ที่เป็นฝ่ายกบฏเรียกว่ารัฐบาล “สหรัฐฯ” ในระหว่างสงครามทั้งสองฝ่ายต่างจัดตั้งองค์การสืบราชการลับ หรือกองจารกรรมแทรกซึมเข้าไปปฏิบัติงานในดินแดนของกันและกัน อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ในฐานะประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐฯและผู้นำฝ่ายเหนือ ให้ความสำคัญกับงานจารกรรมและการ

---

<sup>25</sup>สงครามประกาศอิสรภาพเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1775 เป็นการสู้รบระหว่างกองทหารอังกฤษ ผู้ไปตั้งฐานทัพในอาณานิคมที่ 13 แห่งอังกฤษในอเมริกาเหนือ กับกองทัพฝ่ายอเมริกา ซึ่งเป็นอาณานิคม เพื่อปลดแอกจากการปกครองของอังกฤษ โดยมียอร์ช วอชิงตัน เป็นบัญชาการสูงสุดแห่งกองทัพอเมริกา สงครามสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1783 โดยฝ่ายอเมริกาชนะ และอังกฤษยอมรับในอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ได้มีประกาศสถาปนาประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of America) ยุติการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ วอชิงตันได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีคนแรก ในปี ค.ศ. 1789 ต่อมาอังกฤษได้ชดเชยการสูญเสียอาณานิคมแห่งนี้โดยขยายอิทธิพลในอินเดีย การปฏิวัติอเมริกาก็กลายเป็นการสร้างความบันเทิงในดินแดนอื่นๆ ที่จะเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชน ได้แก่การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ค.ศ.1789 และดินแดนในอเมริกาใต้ของสเปนพากันเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองด้วย

<sup>26</sup>see David Robarge, *Intelligence in the War for Independence*, Use of intelligence operations in America's fight for freedom., Washington, D.C.: Center for the Study of Intelligence, 1997.

<sup>27</sup>see American Civil War spies, [http://en.wikipedia.org/wiki/American\\_Civil\\_War\\_spies](http://en.wikipedia.org/wiki/American_Civil_War_spies)

ข่าวกรองมาก<sup>28</sup> โดยได้จัดตั้งหน่วยสืบราชการลับขึ้นเรียกว่า Federal Secret Service (F.S.S.) มี มร.อัลลัน ฟินเกอร์ตัน เป็นหัวหน้าสายลับ ฟินเกอร์ตัน ได้ส่งสายลับแทรกซึมเข้าไปทำตัวสนิทสนมกับนายทหารและนักการเมืองของฝ่ายใต้ จนรัฐบาลฝ่ายเหนือได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายใต้อย่างแน่นอน อันเป็นส่วนสำคัญในการนำชัยชนะมาให้แก่ฝ่ายเหนือนอกจากชัยชนะในการรบ ส่วนฝ่ายใต้ก็มีองค์กรสืบราชการลับที่สามารถเช่นกัน ประวัติความสำเร็จทางการจารกรรมของฝ่ายใต้ เช่น สามารถทราบผลการประชุมคณะรัฐมนตรีของฝ่ายเหนือแทบทุกครั้งที่มีการประชุมตัดสินใจดำเนินการทางทหารและข่าวสารที่สำคัญอื่นๆ สายลับที่ได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก คือ น.ส.เบลล์ บอยด์ (Miss Belle Boyd) ซึ่งสามารถรวบรวมข่าวการเคลื่อนไหว เคลื่อนย้าย และที่ตั้งทางทหารของฝ่ายเหนือ ไปรายงานให้แก่ทัพฝ่ายใต้ทราบ จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้วยการนำกำลังทหารออกลอบโจมตีทำให้ฝ่ายใต้ได้รับชัยชนะหลายครั้ง<sup>29</sup>

สงครามระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี ในปี ค.ศ.1870 เยอรมนีได้ส่งสายลับมากกว่า 30,000 คน เข้าไปฝังตัวอยู่ในดินแดนฝรั่งเศส เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารลับเกี่ยวกับกำลังทางทหารและความเคลื่อนไหวทางการเมืองในฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นการจารกรรมในสถานการณ์สงครามที่ใช้สายลับมากที่สุดในโลก สงครามดำเนินไปจนในที่สุดพระเจ้านโปเลียนที่ 3 ได้ประกาศยอมแพ้แก่เยอรมนี จากนั้นเยอรมนีได้จัดตั้งองค์กรสืบราชการลับอย่างเป็นทางการขึ้นในกรุงปารีสและส่งสายลับเยอรมัน แฝงตัวไปทั่วทุกองค์การในฝรั่งเศส การวางกำลังดังกล่าวทำให้กองทัพเยอรมนีทราบความเคลื่อนไหวแทบทุกอย่างภายในฝรั่งเศส<sup>30</sup>

---

<sup>28</sup>see P.K. Rose , Black Dispatches: Black American Contributions to Union Intelligence During the Civil War., The story of African-American contributions to Union intelligence during the Civil War., Washington, D.C.: Center for Study of Intelligence, 1999.

<sup>29</sup> อุดม ประมวลวิทยา อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น. 12

<sup>30</sup> เพ็ญอ่าง น. 13

สงครามโลกครั้งที่ 1 (World War I 1914 - 1918)<sup>31</sup> ซึ่งเป็นสงครามระหว่างฝ่ายมหาอำนาจไตรภาคี (Triple Entente) อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย กับฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) เยอรมนีและออสเตรีย สายลับของเยอรมนีจำนวนมากภายใต้การอำนวยความสะดวกของหน่วยข่าวกรองทางทหารของเยอรมนี (Abwehr)<sup>32</sup> ได้แทรกซึมเข้าไปทำการจารกรรมในเกือบทุกประเทศของยุโรป แอฟริกาเหนือ ตะวันออกกลาง สหรัฐฯ รัสเซีย ตั้งแต่ก่อนเกิดสงครามจนกระทั่งสงครามยุติ เพื่อรวบรวมข้อมูลลับทางทหารของฝ่ายมหาอำนาจไตรภาคี ซึ่งข้อมูลจากการจารกรรมทำให้เยอรมนีได้เปรียบในช่วงแรกของการทำสงคราม ขณะที่อังกฤษ ก็ใช้ข่าวยานจารกรรมที่มีอยู่ทั่วโลกจากการที่มีอาณานิคมอยู่เกือบทุกมุมโลกทำการจารกรรมต่อเยอรมนีและประเทศมหาอำนาจกลางที่ร่วมรบกับเยอรมนี โดยเฉพาะความเคลื่อนไหวทางด้านอุตสาหกรรมและการผลิตอาวุธของเยอรมนี<sup>33</sup>

ในสงครามมีสายลับที่เป็นตำนานหลายคน เช่น มาตา ฮารี (ชื่อจริง มาร์กาเรท เกอร์ทรูด เซลเล : Margaretha Geertruida Zelle) นางระบำชาวเนเธอร์แลนด์ ผู้แฝงตัวเป็นสายลับให้แก่เยอรมนี มาตา ฮารี แต่งงานกับทหารเรือตอนอายุ 18 ปี ภายหลังจากต้องย้ายตามสามีไปประจำการที่เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย ที่นี่เธอได้ศึกษาการรำรำของฮินดู แล้วพัฒนาลีลาเป็นของตนเอง โดยรำรำม้วนลำตัวแสดงลักษณะความเป็นหญิง ในลักษณะคล้ายคลึงกับระบำหน้าท้อง ต่อมาได้หย่ากับสามีแล้วย้ายไปยังกรุงปารีส ฝรั่งเศส ทำงานในคณะละครสัตว์ และเป็นนางแบบให้จิตรกรเขียนภาพ เริ่มมีชื่อเสียงจากลีลาการเต้นที่พัฒนาขึ้นมาเอง ซึ่งเรียกว่า "ระบำแห่งโอเรียนต์" (Oriental-style Dancer) ด้วยลีลาการเต้นที่แสนยั่ววน มีเสน่ห์ ลึกลับ น่าหลงใหล เธอเป็นนางแบบที่ถูกถ่ายภาพลงหนังสือจนโด่งดังไปทั่วปารีส เธอเป็นที่สนใจของชายจำนวนมาก มีนักการเมืองฝรั่งเศสหลายคนมาติดพัน หน่วยสืบราชการลับของเยอรมนี จึงชักชวนให้เธอเป็นสายลับล้วงความลับจากรัฐบาลฝรั่งเศส เธอตกลงทำงานให้เยอรมนี ภายใต้อัฒจันทร์เรียกขานสายลับ H-21 เธอได้นำความลับทางทหารและความเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝรั่งเศสและประเทศพันธมิตรจำนวนมาก ส่งให้เยอรมนี<sup>34</sup>

<sup>31</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/World\\_War\\_I](http://en.wikipedia.org/wiki/World_War_I)

<sup>32</sup><http://www.espionageinfo.com/A-An/Abwehr>

<sup>33</sup> *supra* note 21, p. 13

<sup>34</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/Mata\\_Hari](http://en.wikipedia.org/wiki/Mata_Hari)

ในฝ่ายมหาอำนาจไตรภาคี ก็มีสายลับที่ทำงานให้แก่กองทัพฝ่ายตนอย่างได้ผล คือ มาธา คนอคเคิท (Martha Cnockaert) ชาวเบลเยียม และแอนน์ มารี วอลเธอร์ (Anne Marie Walters) ชาวฝรั่งเศส แต่ละคนได้สืบหาข่าวการเคลื่อนไหวของกองทัพเยอรมนีขณะที่ยึดครองประเทศตนให้มหาอำนาจไตรภาคีได้ทราบ และกองทัพฝ่ายมหาอำนาจไตรภาคีสามารถนำข้อมูลข่าวสารดังกล่าวไปใช้ในการทำสงครามต่อต้านเยอรมนีได้เป็นอย่างดี<sup>35</sup>

ในการทำสงครามครั้งนี้นอกจากงานจารกรรมที่ใช้สายลับดำเนินการแล้ว งานจารกรรมทางเทคนิคผ่านระบบโทรคมนาคม (SIGINT) เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยองค์การข่าวกรองของทั้งสองฝ่ายสามารถถอดรหัสสัญญาณการสื่อสาร ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวทางทหารของแต่ละฝ่ายและนำไปใช้ประโยชน์ในทางการยุทธ์ได้เป็นอย่างดี เช่น เยอรมนีถอดรหัสที่ส่งถึงกันผ่านทางเรือรบของอังกฤษ ทำให้เรืออู (U-boats) สามารถติดตามและจมเรือขนส่งอาวุธของอังกฤษได้จำนวนมาก ขณะที่หน่วยกรองการคมนาคมของกองทัพเรืออังกฤษภายใต้ชื่อ Room 40<sup>36</sup> สามารถถอดรหัสการติดต่อทางการทูตระหว่างเยอรมนีกับเม็กซิโก ที่เรียกว่า the Zimmerman Telegram จนรู้ว่าเยอรมนีมีแผนที่จะโจมตีเรือของสหรัฐฯ ในมหาสมุทรแอตแลนติก โดยไม่จำกัดว่าเป็นเรือรบหรือเรือสินค้า และเสนอว่าจะคืนมลรัฐเท็กซัส และแคลิฟอร์เนียให้แก่เม็กซิโกหลังจากเอาชนะสงครามได้แล้ว ทำให้สหรัฐฯ ต้องประกาศสงครามกับเยอรมนีในเวลาต่อมา<sup>37</sup>

สงครามโลกครั้งที่ 2<sup>38</sup> สายลับและข่าวงานจารกรรมยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการทำสงครามของฝ่ายอักษะ (Axis) กับฝ่ายสัมพันธมิตร (Allies) โดยองค์การสืบราชการลับของฝ่ายอักษะคือ Abwehr (เน้นงานจารกรรม) กับ Gestapo (เน้นงานต่อต้านการจารกรรม) ส่วนองค์การสืบราชการลับที่รับผิดชอบงานจารกรรมของฝ่ายสัมพันธมิตรที่สำคัญ

<sup>35</sup> *supra note 21*, p. 13

<sup>36</sup> In the history of cryptography, Room 40 (latterly NID25) was the room in the Admiralty most identified with the British cryptography effort during World War I. [http://en.wikipedia.org/wiki/Room\\_40](http://en.wikipedia.org/wiki/Room_40)

<sup>37</sup> ADRIENNE WILMOTH LERNER, "World War I". Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security.

<sup>38</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/World\\_War\\_II](http://en.wikipedia.org/wiki/World_War_II)

คือ หน่วยเอสโออี (Special Operations Executive : SOE) ของอังกฤษ และหน่วยโอเอสเอส (Office of Strategic Services : OSS) ของสหรัฐฯ (ปัจจุบันคือ Central Intelligence Agency : CIA) ได้ใช้สายลับจำนวนมากทั้งหญิงและชายเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารลับเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการทหารของฝ่ายอักษะ และเข้าไปแทรกซึมในพื้นที่ซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของนาซีเยอรมันเพื่อช่วยสนับสนุนขบวนการใต้ดิน (resistance groups) และติดตามเฝ้าดูความเคลื่อนไหวด้านต่างๆ ของฝ่ายอักษะ ทั้งในดินแดนที่ถูกยึดครองและดินแดนของประเทศฝ่ายอักษะเอง<sup>39</sup>

สายลับฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น Miss Virginia Hall สายลับชาวสหรัฐฯ ที่กระทำการจารกรรมในฝรั่งเศสภายใต้การยึดครองของเยอรมนี ระหว่างที่ Hall ศึกษาในระดับวิทยาลัยในสหรัฐฯ เธอใฝ่ฝันที่จะเป็นนักการทูต แต่เนื่องจากพิการสูญเสียขาข้างหนึ่งจากอุบัติเหตุระหว่างการล่าสัตว์ และต้องใช้เวลาเทียมนแทนทำให้ไปไม่ถึงฝัน ขณะเกิดสงครามในปี ค.ศ.1939 Hall ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยรถพยาบาลในฝรั่งเศส ต่อเมื่อเยอรมนีสามารถเอาชนะและยึดครองฝรั่งเศส เธอได้โยกย้ายไปอังกฤษและอาสาที่จะทำงานให้กับหน่วย SOE องค์การสืบราชการลับที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ในขณะนั้น หลังจากผ่านการฝึกอบรมเธอได้กลับเข้าไปในฝรั่งเศส โดยทำหน้าที่สนับสนุนขบวนการใต้ดิน แต่อยู่ได้ไม่นานก็ต้องหนีภัยเข้าไปในสเปนเมื่อกองทัพเยอรมนีสามารถยึดครองดินแดนทั้งหมดของฝรั่งเศสได้ ต่อมาปี ค.ศ.1944 เธอได้เข้าร่วมงานกับหน่วย OSS ของสหรัฐฯ โดยได้ถูกส่งเข้าไปในฝรั่งเศสอีกครั้ง เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนที่และพิกัดสำหรับการหย่อนสิ่งของหรือกำลังพลทางอากาศ และจัดหาบ้านลับเพื่อปฏิบัติการข่าวกรองของฝ่ายสัมพันธมิตร รวมทั้งรวบรวมข่าวสารความเคลื่อนไหวของกองทัพเยอรมนีส่งให้แก่หน่วย OSS หน่วยต่อต้านข่าวกรองของเยอรมนีทราบถึงความเคลื่อนไหวของ Hall และได้ประกาศให้เธอเป็นสายลับที่ทางการเยอรมนีต้องการตัวมากที่สุด ในการปฏิบัติการ Hall ใช้ชื่ออำพรางหลายชื่อ เช่น "Agent Heckler," "Marie Monin," "Germaine," "Diane," และ "Camille. และปลอมตัวไปเรื่อยๆ เพื่อให้ฝ่ายเยอรมนีสับสน และในที่สุดเธอก็สามารถหนีรอดจากการติดตามจับกุมได้ จนกระทั่งเยอรมนียอมแพ้สงคราม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง Hall ยังคงทำงานให้แก่ OSS ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น CIA จนถึงปี ค.ศ.1966<sup>40</sup>

<sup>39</sup> ADRIENNE WILMOTH LERNER, *supra note 37*

<sup>40</sup>[http://womenshistory.about.com/od/spies/a/women\\_spies\\_ww\\_2.htm](http://womenshistory.about.com/od/spies/a/women_spies_ww_2.htm)

สายลับฝ่ายอักษะ เช่น Takeo Yoshikawa<sup>41</sup> สายลับญี่ปุ่นที่ถูกส่งไปทำจารกรรมในหมู่เกาะฮาวาย (Hawaii) ก่อนที่ญี่ปุ่นจะทำภารกิจโจมตีฐานทัพเรือเพิร์ลฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) ในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 Yoshikawa จบการศึกษาจากสถาบันนายทหารเรือของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1933 โดยสอบได้ที่ 1 ของรุ่น หลังจากนั้นได้เป็นนายทหารประจำเรือลาดตระเวน และเรือดำน้ำ ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ จากนั้นได้ฝึกเป็นนักบินแต่เนื่องจากมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังจากโรคในช่องท้อง ทำให้ต้องเลิกฝึกไปกลางคัน และถูกปลดออกจากกองทัพเรือในปี ค.ศ. 1936 ในปีต่อมาเขาเข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ข่าวกรอง ประจำกองทัพเรือญี่ปุ่นปฏิบัติงานที่สำนักงานใหญ่ ณ กรุงโตเกียว จากการทุ่มเทในการทำงานทำให้เขามีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกองทัพเรือของสหรัฐฯ ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ข่าวกรอง เขาสามารถดักจับสัญญาณคลื่นวิทยุได้ว่ากองเรือลำเลียงเครื่องมือทางทหารของฝ่ายสัมพันธมิตร กำลังมุ่งหน้าไปทางอังกฤษ และได้ส่งข้อมูลดังกล่าวไปให้ฝ่ายเยอรมนี ทำกองทัพเรือเยอรมนีสามารถทำลายกองเรือดังกล่าวได้ จากผลสำเร็จดังกล่าว ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำเยอรมนีได้เขียนจดหมายขอบคุณถึงตัวเขาโดยตรง

เนื่องจาก Yoshikawa มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกองทัพเรือของสหรัฐฯ เขาถูกส่งไปยังเกาะฮาวายภายใต้อำพรางสถานะเป็นผู้ช่วยกงสุล ในชื่ออำพราง Tadashi Morimura พร้อมด้วย Nagao Kita กงสุลคนใหม่ ในฮาวาย เขาได้เข้าชั้นสองของอพาร์ทเมนท์หลังหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ฐานทัพเรือสหรัฐฯ เพื่อเฝ้ามองความเคลื่อนไหวประจำวันภายในฐานทัพเรือและเดินสำรวจรอบๆ เกาะเพื่อบันทึกความเคลื่อนไหวของกองเรือ และมาตรการรักษาความปลอดภัย จากนั้นเขาได้เข้าเครื่องบินเล็กเพื่อบินสำรวจการจราจรกำลังของสหรัฐฯ ในเกาะฮาวาย รวมทั้งดำน้ำสำรวจบริเวณใต้ฐานทัพเรือ นอกจากนั้นเขาได้รวบรวมข้อมูลข่าวกรองและเก็บข้อมูลจากการสนทนา การซุบซิบนิทาของคนที่ในพื้นที่ ในการปฏิบัติดังกล่าว ได้มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดกับสายลับของหน่วย Abwehr แห่งเยอรมนี ชื่อ Bernard Kuehn และสายลับญี่ปุ่นอีกคนชื่อ Kohichi Seki

แม้ว่าในเกาะฮาวายจะมีชาวอเมริกันเชื้อสายญี่ปุ่นอาศัยอยู่กว่า 160,000 คน แต่ Yoshikawa ก็ไม่คิดใช้คนเหล่านี้เป็นแหล่งข่าวหรือมีส่วนร่วมในปฏิบัติการจารกรรม เพราะเขาต้องการให้ปฏิบัติการเป็นความลับมากที่สุด

<sup>41</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/Takeo\\_Yoshikawa](http://en.wikipedia.org/wiki/Takeo_Yoshikawa)

ข้อมูลข่าวสารที่ Yoshikawa รวบรวมได้ถูกส่งผ่านจากสถานกงสุลญี่ปุ่น ประจำ ฮาวายไปยังกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่น เพื่อส่งต่อให้กองทัพเรืออีกต่อหนึ่ง ภายใต้ชื่อรหัสเรียก ขานว่า "สีม่วง" (PURPLE) ในส่วนของฝ่ายสหรัฐฯ แม้ว่าจะสามารถดักจับการติดต่อระหว่าง กงสุลญี่ปุ่นในฮาวายกับโตเกียวได้ แต่ก็ไม่ค่อยวิเคราะห์หรือนำไปใช้ประโยชน์ทางข่าวกรอง โดยให้ความสำคัญกับข่าวกรองที่ได้ในระดับต่ำ (low-priority) เพราะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่อง ทางการค้าและพาณิชย์ ข้อมูลข่าวสารที่ Yoshikawa ทำจารกรรมถูกส่งไปยังโตเกียวประมาณ 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ได้เป็นส่วนสำคัญในการช่วยพลเรือเอก อิโซโรกุ ยามาโม (Isoroku Yamamoto) นำไปวางแผนและตัดสินใจขั้นสุดท้ายเพื่อทำการโจมตีฐานทัพเพิลฮาเบอร์ และ ทำให้ผลของการโจมตีประสบความสำเร็จอย่างดียิ่งเยี่ยม

หลังจากทราบแน่นอนว่าญี่ปุ่นจะทำการโจมตีฐานทัพเรือเพิลฮาเบอร์ Yoshikawa ได้ทำลายหลักฐานทุกอย่างเกี่ยวกับปฏิบัติการจารกรรมของเขาในเกาะฮาวาย ทำให้เอพีไอ ไม่สามารถหาหลักฐานเอาผิดเขาได้เมื่อมีตรวจค้นและนำตัวเขาไปสอบสวนในวันที่ญี่ปุ่นโจมตี ต่อมาในปี ค.ศ. 1942 เขาได้เดินทางกลับญี่ปุ่นในฐานะนักโทษทางการทูตแลกเปลี่ยน โดยที่ ฝ่ายสหรัฐฯ ไม่รู้ว่าเขาเป็นหัวหน้าสายลับญี่ปุ่นประจำฮาวาย

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การจารกรรมทางเทคนิคเข้มข้นไม่แพ้การจารกรรมของ สายลับ โดยมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น และข้อมูลข่าวสารที่ได้มีบทบาทสำคัญมาก ต่อการวางแผนดำเนินการสงคราม เครื่องเข้ารหัส "อินิกม่า" (The Enigma Code Machine) จัดเป็นขุมกำลังสำคัญที่ช่วยให้กองทัพนาซีเยอรมันติดต่อรับส่ง "ข้อมูลลับ" ถึงกันโดยที่ฝ่าย สัมพันธมิตรไม่สามารถถอดรหัสข้อมูลลับดังกล่าวออกมาได้ในช่วงแรกของสงคราม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเข้ารหัสของอินิกม่ามีรูปแบบตายตัว ทำให้นักถอดรหัสอังกฤษไขรหัสลับของ

นาซีสำเร็จ ช่วยให้ฝ่ายสัมพันธมิตรมีความได้เปรียบทางด้านการจารกรรมและรวบรวมข่าวกรองเหนือฝ่ายอักษะในช่วงปลายของสงครามโลกครั้งที่ 2<sup>42</sup>

ตัวอย่างความสำเร็จของจารกรรมทางเทคนิค เช่น การใช้ข้อมูลที่ได้จากการดักจับระบบการสื่อสารฝ่ายญี่ปุ่น ทำให้สหรัฐฯ สามารถวางแผนสังหารพลเรือเอก อิโสะโรกุ ยามาโมโตะ แม่ทัพเรือของญี่ปุ่นที่นำทัพโจมตีฐานทัพเพิลฮาเบอร์ ได้โดยฝ่ายสหรัฐฯ สามารถถอดข้อมูลเข้ารหัสของญี่ปุ่นได้ในวันที่ 14 เมษายน ค.ศ. 1943 ว่า พลเรือเอก ยามาโมโตะจะบินไปตรวจภูมิประเทศที่เกาะบัวเกนวิลล์ (Bougainville Island) และบินกลับมาที่เกาะกวนดาคานอล (Guadanal) ซึ่งอยู่บริเวณหมู่เกาะโซโลมอน ปาปัวนิวกินี ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1943 เวลา 0840 โดยพลเรือเอก ยามาโมโตะ จะโดยสารเครื่องบินทิ้งระเบิด Mitsubishi G4M Bomber หรือที่รู้จักกันในนาม Betty พร้อมด้วยเครื่องบินขับไล่ทำหน้าที่คุ้มกัน Mitsubishi A6M หรือที่รู้จักกันในนาม Zero จำนวน 6 ลำ ผลที่ตามมาคือ กองทัพอากาศสหรัฐฯ ส่งเครื่องบิน Lockheed P-38 Lightning จำนวน 18 ลำ เข้าโจมตี ในวันเวลาดังกล่าว ทำให้เครื่องบินทิ้งระเบิด Betty ที่พลเรือเอกยามาโมโตะ โดยสารมาถูกยิงตกและเสียชีวิตในที่สุด<sup>43</sup>

---

<sup>42</sup>see Alan Harris Bath, Tracking the Axis Enemy: The Triumph of Anglo-American Naval Intelligence., An account of the importance naval intelligence played in WWII., Lawrence, Kansas: University Press of Kansas, 1998. ; Thaddeus Holt, The Deceivers: Allied Military Deception in the Second World War., A study of the various deception operations the Allies conducted against the Axis during WWII., New York: Scribner, 2004.; Douglas J. acEachin ,The Final Months of the War with Japan: Signals Intelligence, U.S. Invasion Planning, and the A-Bomb Decision., The importance of signals intelligence at a critical juncture in WWII., Washington, D.C.: History Staff, Center for the Study of Intelligence, 1998.

<sup>43</sup>[http://www.tortaharn.net/contents/index.php?option=com\\_content&task=view&id=36&Itemid=75&ccdate=1-2009](http://www.tortaharn.net/contents/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=75&ccdate=1-2009)

ในปัจจุบันแม้เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในงานด้านข่าวกรองและการจารกรรม ทำให้งานข่าวกรองได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากการเน้นการใช้คนเป็นสายลับ มาเป็นใช้วิธีการเทคนิคโดยใช้เทคโนโลยีเข้าทำหน้าที่แทน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ศูนย์เฝ้าฟังระบบสื่อสารคมนาคม ดาวเทียมจารกรรม ยานบินไร้คนขับ เรือดำน้ำจารกรรม สามารถทำในสิ่งที่มนุษย์ทำไม่ได้ ใช้เวลาเร็วกว่า ให้คุณค่าสูงกว่า เชื่อถือได้มากกว่า แต่การใช้สายลับก็ยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้าถึงความลับของฝ่ายศัตรู กลศึกสำคัญในการเอาชนะศัตรู แต่ข่าวกรองทางเทคนิคก็มีจุดด้อย เช่นกัน คือต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างมหาศาล ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมากในการดำเนินการวิธีและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมา นอกจากนั้นข่าวกรองทางเทคนิคยังมีข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถทำแทนมนุษย์ได้ คือไม่สามารถอ่านจิตใจคนได้ ไม่สามารถบอกได้ว่าฝ่ายศัตรู หรือคนที่เป็นเป้าหมายกำลังคิดอะไรอยู่ เขามีแผนจะทำอะไรต่อไป ขณะที่ความมุ่งหมายของงานจารกรรมก็ต้องค้นหาให้ได้ว่าคนกำลังคิดอะไรและกำลังทำอะไร งานข่าวกรองทางเทคนิคช่วยตอบคำถามหลังได้ว่าคนกำลังทำอะไร แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าคนกำลังคิดอะไร การใช้สายลับสามารถเติมเต็มความมุ่งหมายดังกล่าวได้ ดังนั้นในปัจจุบันสายลับยังคงเป็นกลศึกที่สำคัญสำหรับการเอาชนะศัตรู<sup>44</sup>

#### 1.1.4 สายลับเป็นการกระทำที่ต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรง

เนื่องจากสายลับเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อฝ่ายตรงข้าม และยากที่จะทำการป้องกันได้ มาตรการหนึ่งที่ฝ่ายตรงข้ามใช้ในการจัดการกับสายลับคือ การลงโทษอย่างรุนแรง เพื่อเป็นการตัดสายลับออกไปจากระบบ หรือป้องปรามไม่ให้สายลับเข้ามาล้วงความลับ หรือไม่ให้สายลับกล้าปฏิบัติการในลักษณะที่เสี่ยงอันตรายเพื่อเข้าถึงความลับสุดยอดของตน นอกจากนั้นการลงโทษสายลับอย่างรุนแรง อาจถือเป็นการแก้แค้นทดแทนสำหรับผลร้ายที่สายลับกระทำต่อฝ่ายตนด้วย

<sup>44</sup>1108, อภิมหาอำนาจกับงานจารกรรม, จัดพิมพ์โดยประกอบและเพื่อน ,2521 น.

การจารกรรมโดยสายลับในภาวะขัดกันทางกำลังทหารนั้น เป็นที่เห็นชอบร่วมกันในทางระหว่างประเทศว่าเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาทหารที่มีโทษร้ายแรง การลงโทษสายลับดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีว่าด้วยสงคราม<sup>45</sup> ตัวอย่างเช่นประมวลลีเบอร์ซึ่งมีบทบัญญัติลงโทษสายลับที่ถูกจับได้ขณะกระทำจารกรรมถึงขั้นประหารชีวิต<sup>46</sup> อนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 ค.ศ.1949 อนุญาตให้ลงโทษสายลับถึงขั้นประหารชีวิตได้<sup>47</sup>

ในสถานการณ์สงครามเมื่อสายลับถูกจับตัวได้ ขณะที่ปลอมแปลงตัวหรือไม่อยู่ในเครื่องแบบของกองทัพ ส่วนใหญ่จะถูกลงโทษประหารชีวิตหรือมีการขอแลกเปลี่ยนตัวสายลับที่ถูกจับได้กับสายลับของฝ่ายตน ดังนั้นสายลับในภาวะการขัดกันทางกำลังทหารจึงถือเป็นการกระทำที่ต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรง ทั้งนี้มีตัวอย่างการลงโทษสายลับในอดีตด้วยโทษดังกล่าว ที่สำคัญดังนี้

(1) ในสงครามเพื่ออิสรภาพระหว่างสหรัฐฯ กับอังกฤษ พันตรี John Andre สายลับแห่งกองทัพอังกฤษ ที่ปฏิบัติการจารกรรมต่อสหรัฐฯ ในการปฏิบัติงาน Andre ได้ติดต่อชักชวนนายทหารฝ่ายสหรัฐฯ ชื่อพลเอก Benedict Arnold ผู้บัญชาการทหารของฝ่ายสหรัฐฯ ในเขต West Point ซึ่งมีความนิยมอังกฤษและมีภรรยาเป็นเพื่อนกับเขา เพื่อให้คอยรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายสหรัฐฯ ต่อเขา ในวันก่อนที่จะถูกจับกุมเขาได้นัดพบกับพลเอก Arnold เพื่อพบปะพูดคุยเกี่ยวกับแผนการยอมจำนนของทหารสหรัฐฯ ในเขตดังกล่าว โดยตกลงให้ค่าตอบแทนความร่วมมือจำนวน 20,000 ปอนด์ ซึ่งหากทำได้สำเร็จจะทำให้ฝ่ายอังกฤษสามารถยึดรัฐ New England ออกจากฝ่ายสหรัฐฯ ได้ โดยในตอนแรกระหว่างเดินทางเขาแต่งเครื่องแบบของกองทัพอังกฤษ ต่อมาเมื่อจะผ่านเข้าเขตยึดครองของสหรัฐฯ เขาได้ใส่เสื้อคลุมตัวใหญ่อำพรางชุดทหารของเขา หลังจากเข้าไปในเขตแล้วเขาได้เปลี่ยนเป็นชุดพลเรือนทั้งหมดตามคำแนะนำของ Arnold หลังจากได้พบปะตกลงแผนการกันกับ Arnold เรียบร้อยแล้ว ในการเดินทางกลับไปยังเขตยึดครองของอังกฤษเขาได้ใช้ชื่ออำพรางว่า

<sup>45</sup>Henry Wager Halleck and George D. Davis, *supra* note 9

<sup>46</sup>Lieber Code 1863, Art 88 para 2

“The spy is punishable with death by hanging by the neck, whether or not he succeed in obtaining the information or in conveying it to the enemy.”

<sup>47</sup>Geneva Convention IV, Art 68

Anderson และแปลงตัวในชุดพลเรือน และใช้บัตรผ่านทางที่ออกให้โดย Arnold โดยซ่อนเอกสารข้อมูลลับที่ได้จาก Arnold ไว้ในถุงเท้า อย่างไรก็ตามก่อนที่จะข้ามแดนจากเขตยึดครองของสหรัฐฯ ไปยังเขตอังกฤษเขาได้ถูกทหารรักษาการณ์ประจำด่านจับตัวได้ หลังจากศาลทหารได้พิจารณาและตัดสินว่าเขามีความผิดฐานเป็นสายลับแล้ว เขาก็ถูกลงโทษประหารชีวิตโดยการแขวนคอ ตามคำสั่งของจอร์จ วอชิงตัน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสหรัฐฯ<sup>48</sup>

(2) ระหว่างสงครามกลางเมืองสหรัฐฯ Spencer Kellogg Brown สายลับของฝ่ายเหนือ ถูกทหารฝ่ายใต้จับได้ขณะที่ทำการเฝ้าตรวจตราลาดตระเวนแนวหน้า ในตอนแรกถูกตั้งข้อหาฐานทำการลาดตระเวนหาข่าวให้ฝ่ายตรงข้ามซึ่งมีความผิดเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตามขณะถูกคุมขัง ทหารฝ่ายใต้คนหนึ่งจำได้ว่า Brown เคยเป็นทหารของฝ่ายใต้ (จากการที่เขาเคยทำการจารกรรมโดยแฝงตัวเป็นทหารฝ่ายใต้) ทำให้เขาถูกตั้งข้อหาหนักขึ้นเป็นความผิดฐานหนีทัพและสายลับ และในที่สุดก็ถูกศาลทหารตัดสินประหารชีวิตโดยการแขวนคอ ในปี ค.ศ.1863<sup>49</sup>

(3) ระหว่างสงครามกลางเมืองสหรัฐฯ David Owen Dodd สายลับของฝ่ายใต้ ถูกทหารฝ่ายเหนือ จับได้ขณะจะผ่านด่านตรวจ ทหารฝ่ายเหนือตรวจพบว่าในสมุดบันทึกที่เขาแสดงเพื่อขอผ่านด่าน มีเครื่องหมายที่เขียนเป็นรหัสมอร์ซ (Morse code) บรรจุข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะและที่ตั้งค่ายทหารของฝ่ายเหนือในเขตลิตเติลร็อก (Little Rock) Dodd จึงถูกตั้งข้อหาว่าเป็นสายลับ จากนั้นถูกนำตัวไปยังเรือนจำทหาร เมื่อไปถึงเรือนจำเขาถูกซักถามติดต่อกัน 2 วันเพื่อรีดเอาข้อมูลเกี่ยวกับการจารกรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเขา ต่อมาเขาถูกพิจารณาความผิดโดยศาลทหาร (military tribunal) ที่ประกอบด้วยคณะผู้พิจารณา 6 นาย ซึ่งใช้เวลาพิจารณา 4 วัน ในการพิจารณามีการสืบพยานที่เกี่ยวข้องหลายคน และองค์คณะผู้พิจารณาได้ขอให้เปิดเผยบุคคลทนายศที่ให้อข้อมูลทางทหารของฝ่ายเหนือกับเขา Dodd ปฏิเสธที่จะตอบคำถาม ผลการพิจารณาปรากฏว่า ศาลตัดสินว่าเขามีความผิดฐานเป็นสายลับให้กับฝ่ายใต้ และให้ลงโทษโดยการแขวนคอ<sup>50</sup>

<sup>48</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/John\\_Andre](http://en.wikipedia.org/wiki/John_Andre)

<sup>49</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/American\\_Civil\\_War\\_spies](http://en.wikipedia.org/wiki/American_Civil_War_spies)

<sup>50</sup> *Ibid*

(4) มาตา ฮารี (Mata Hari) สายลับสัญชาติเนเธอร์แลนด์ เธอเป็นสายลับสองหน้า (double agent) ให้กับทั้งฝรั่งเศสและเยอรมนี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยอาศัยความสวยและความสามารถในการเดินร่ำสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกับนักการเมือง นายทหาร และบุคคลที่มีชื่อเสียงจำนวนมากเพื่อล้วงความลับของทางการเมืองและการทหาร ตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตามเนื่องจากในภายหลังฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจโดยมองว่าเธอมีความโน้มเอียงไปทางเยอรมนีมากกว่า จึงจับตัวเธอที่กรุงปารีส และในที่สุดศาลทหารฝรั่งเศสก็ได้ตัดสินให้ประหารชีวิตเธอโดยการยิงเป้าในปี ค.ศ.1917<sup>51</sup>

(5) ริชาร์ด ซอเก (Richard Sorge) หัวหน้าข่าวจารกรรมของโซเวียตสังกัด NKVD<sup>52</sup> ที่ปฏิบัติการจารกรรมในประเทศญี่ปุ่นระหว่างปี ค.ศ.1939-1941 ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาเป็นสายลับที่เก่งมากที่สุดคนหนึ่งในตำนานสายลับของโซเวียต เนื่องจากซอเก จบการศึกษาปริญญาโทสาขาเศรษฐศาสตร์ และปริญญาเอกสาขารัฐศาสตร์จากเยอรมนี เขาใช้ข้อได้เปรียบดังกล่าวอ้างสถานะเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เยอรมันเพื่อปฏิบัติงานจารกรรมในญี่ปุ่น ซึ่งทำให้สามารถทำงานได้สะดวกเพราะเยอรมนีกับญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกัน เขามีผลงานจารกรรมที่สำคัญจำนวนมาก เช่น รายงานข่าวสารการลงนามสนธิสัญญาต่อต้านองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Anti-Comintern Pact) ระหว่างนาซีเยอรมันกับจักรวรรดิญี่ปุ่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเล่นงานโซเวียต การวางแผนโจมตีฐานทัพเพิลฮาเบอร์ (Pearl Harbor attack) ของกองทัพญี่ปุ่น และการเตรียมการโจมตีโซเวียต ของเยอรมันที่เรียกว่ายุทธการบาร์บารอสซา (Operation Barbarossa) ซึ่งฮิตเลอร์กำหนดแผนยุทธการเพื่อโจมตี

<sup>51</sup><http://www.eyewitnesstohistory.com/matahari.htm>

<sup>52</sup>NKVD : Soviet People' s Commissariat for Internal Affairs เป็นหน่วยสืบราชการลับหลักที่ สตาลิน ใช้เป็นเครื่องมือปฏิบัติการจารกรรมและต่อต้านการจารกรรมระหว่าง ค.ศ.1934-1945 ต่อมามีการปรับปรุงใน ค.ศ.1946 โดยยุบรวมกับ MVD และ MVD (Ministry of Internal Affairs) ทำหน้าที่ควบคุมตำรวจทั่วประเทศ บริหารค่ายกักกันนักโทษ ขณะที่ MGB (Ministry of State Security) ทำหน้าที่ดูแลตำรวจในกลุ่มประเทศบริวาร และกำจัดการต่อต้านคอมมิวนิสต์ทุกรูปแบบ ทำหน้าที่ NKVD ถูกรวมเข้ากับ MGB ภายใต้ชื่อใหม่ว่า KGB

รัสเซีย โดยให้ชื่อแผนตามชื่อจักรพรรดิเยอร์มันในยุคกลาง โดยเขาสามารถระบุกำหนดการโจมตีได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามใน 19 ตุลาคม ค.ศ.1941 ตำรวจฝ่ายต่อต้านการจารกรรมของญี่ปุ่นสามารถจับกุมซอกเกได้ในข้อหาว่าเป็นสายลับโซเวียต ซึ่งในตอนแรกญี่ปุ่นเชื่อว่าเขาเป็นเพียงสมาชิกพรรคนาซีและเป็นสายลับภายใต้สังกัดของหน่วย Abwehr ซึ่งเป็นข่าวกรองทหารเยอรมัน แต่เมื่อตรวจสอบแล้วได้รับการปฏิเสธจาก Abwehr จึงรู้ว่าเขาเป็นสายลับของโซเวียต หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้ทาบตามโซเวียตเพื่อขอแลกเปลี่ยนตัวซอกเกกับสายลับของญี่ปุ่น แต่โซเวียตปฏิเสธความเกี่ยวพันใดๆ กับซอกเก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงคุมขังซอกเกต่อไป โดยรัฐบาลโซเวียตไม่ยอมแสดงสัญญาณใดๆ เพื่อช่วยเหลือซอกเกเลย และในที่สุดเมื่อ 7 พฤศจิกายน ค.ศ.1944 ญี่ปุ่นได้ทำการประหารชีวิตซอกเกโดยการแขวนคอ<sup>53</sup>

(6) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 Bernard Julius Otto Kuehn สมาชิกพรรคนาซีเยอรมันที่ถูกส่งไปทำจารกรรมความเคลื่อนไหวทางทหารของสหรัฐฯ บนเกาะฮาวาย ตั้งแต่ปี 1935 ซึ่งเขาได้ทำหน้าที่รายงานความลับของสหรัฐฯ ได้เป็นอย่างดี ต่อมาในปี 1939 เขาได้รับคำสั่งจากรัฐบาลเยอรมนีให้ช่วยสนับสนุนหน่วยข่าวกรองญี่ปุ่นทำการจารกรรมเกี่ยวกับฐานทัพเพิลฮาเบอร์ โดยอยู่ภายใต้อำนาจการของ Takeo Yoshikawa หัวหน้าสายลับญี่ปุ่นประจำเกาะฮาวาย และให้ได้รับค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการทำจารกรรมจากญี่ปุ่น ในระหว่างทำการจารกรรมหน่วยเอฟบีไอ Federal Bureau of Investigation (FBI) สงสัยว่าเขาเป็นสายลับเพราะเป็นสมาชิกพรรคนาซีและไม่มีที่มาของแหล่งรายได้ แต่มีบ้านถึง 2 หลังในเกาะฮาวาย และเงินฝากในบัญชีอีกจำนวนมาก แต่ก็ไม่มีหลักฐานชัดเจนจึงไม่กล้าจับกุมในขณะนั้น จนกระทั่งภายหลังญี่ปุ่นทำการโจมตีฐานทัพเพิลฮาเบอร์ (เมื่อ 7 ธันวาคม 1941) หนึ่งวันเอฟบีไอจับกุมเขาในข้อหาเป็นสายลับ และหลังจากใช้เวลาพิจารณาคดีเป็นเวลากว่า 2 เดือน ศาลทหารสหรัฐฯ ได้ตัดสินลงโทษประหารชีวิตเขาโดยการยิงเป้า เมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 1942 อย่างไรก็ตามโทษประหารชีวิตได้รับการลดโทษเป็นจำคุก 50 ปีและให้ทำงานเพื่อสาธารณกุศล เนื่องจากเขาได้ให้ความช่วยเหลือสหรัฐฯ โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายจารกรรมของญี่ปุ่นและเยอรมนี<sup>54</sup>

<sup>53</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/Richard\\_Sorge](http://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Sorge)

<sup>54</sup><http://www.fbi.gov/page2/feb05/kuehn022105.htm>

(7) เครือข่ายจารกรรมของเยอรมนีในสหรัฐฯ (Duquesne Spy Ring) ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีนาย Fritz Joubert Duquesne เป็นหัวหน้าสายลับกับสายลับคนอื่นรวม 33 คน ซึ่งถือว่าเป็นการจับกุมสายลับต่างประเทศในคราวเดียวกันได้มากที่สุดได้ในประวัติศาสตร์สหรัฐฯ โดยหน่วยเอฟบีไอ (FBI) สามารถทำการจับสายลับทั้งหมดได้ เครือข่ายจารกรรมดังกล่าวมีการปฏิบัติการตั้งแต่ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีเป้าหมายที่จะรวบรวมข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและการทหารของสหรัฐฯ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนสงครามและทำการก่อวินาศกรรมในสหรัฐฯ กรณีเกิดสงครามระหว่างเยอรมนีกับสหรัฐฯ ขึ้นหลังจากทำการสืบสวนเป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี จนแน่ใจบุคคลทั้ง 33 คนเป็นช่างงานจารกรรมของเยอรมนี ทั้งหมดถูกศาลสหรัฐฯ ตัดสินจำคุกรวมกันมากกว่า 300 ปี โดยบุคคลที่ได้รับการโทษสูงสุดคือนาย Duquesne ซึ่งเป็นหัวหน้าช่างงานลับถูกจำคุก 18 ปี นอกนั้นถูกตัดสินจำคุกแตกต่างกันไปตามลักษณะของการมีส่วนร่วมกับการจารกรรม<sup>55</sup> ทั้งนี้การที่ไม่มีใครในจำนวนสายลับทั้งหมดดังกล่าวถูกลงโทษประหารชีวิต เช่นกรณีอื่นที่กล่าวมา อาจเนื่องมาจากขณะนั้นแม้จะเกิดสงครามโลกขยายไปทั่วยุโรปแล้วแต่สหรัฐฯกับเยอรมนียังไม่ได้เกิดภาวะสงครามระหว่างกัน กรณีจึงไม่ใช่การตัดสินลงโทษสายลับในภาวะสงครามโดยตรงโดยสหรัฐฯ ประกาศสงครามกับญี่ปุ่นและฝ่ายอักษะเมื่อ 8 ธันวาคม 1941 หลังจากญี่ปุ่นทำการโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ลฮาร์เบอร์ 1 วัน<sup>56</sup> ส่วนการจับกุมและดำเนินการพิจารณาคดีสายลับเยอรมนีทั้งหมดเสร็จสิ้นไปแล้วตั้งแต่ กันยายน 1941

## 1.2 วิวัฒนาการทางกฎหมายของสายลับ

### 1.2.1 ช่วงสงครามกลางเมืองสหรัฐอเมริกา

สงครามกลางเมืองสหรัฐฯ (American Civil War) เป็นสงครามที่เกิดระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้อันเนื่องมาจากความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการเมือง โดยหลังจากอับราฮัม ลินคอล์น ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดี คนที่ 16 ของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1861 ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐเกษตรกรรมทำไร่ขนาดใหญ่ใช้แรงงานทาสนิโกรทางใต้ของสหรัฐฯ กับรัฐอุตสาหกรรมทางเหนือระหว่าง ค.ศ. 1861 – 1865 ลินคอล์น ได้ประกาศต่อต้านการมีทาส

<sup>55</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/Duquesne\\_Spy\\_Ring](http://en.wikipedia.org/wiki/Duquesne_Spy_Ring)

<sup>56</sup>[http://wiki.answers.com/Q/Why\\_did\\_the\\_US\\_become\\_involved\\_in\\_World\\_War\\_2](http://wiki.answers.com/Q/Why_did_the_US_become_involved_in_World_War_2)

อย่างเด็ดเดี่ยว แต่พวกทางใต้ไม่ต้องการเสียสละไปจึงประกาศถอนตัวออกจากสหรัฐฯ ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นระหว่างรัฐทางใต้ กับรัฐทางเหนือ ในที่สุดฝ่ายเหนือชนะสงคราม ทั้งสองฝ่ายรวมกันเป็นประเทศ และการมีทาสก็ถูกยกเลิก และให้ถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย สงครามนี้ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 600,000 คน สร้างความเสียหายและความยุ่งยากหลายประการ แต่ก็มีผลดีที่ต่อมามีการเลิกทาสและรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสหรัฐฯ ไว้ได้<sup>57</sup>

ในช่วงสงครามกลางเมืองสหรัฐฯ ลินคอล์น ได้มอบหมายให้ด็อกเตอร์ฟรอนซิส ดีเบอร์ ศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยโคลัมเบีย (นิวยอร์ก) เป็นผู้จัดทำคู่มือแนะนำทหารสหรัฐฯ ฝ่ายเหนือเพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติในสงครามการเมืองกับทหารฝ่ายใต้ ดีเบอร์จัดทำคู่มือดังกล่าว โดยนำเอาตราสารระหว่างประเทศ ข้อตกลงแลกเปลี่ยนนักโทษสงคราม ประมวลกฎหมายจารีตประเพณี ข้อตกลง และข้อบทอื่นๆ ที่มุ่งวางกฎระเบียบการปฏิบัติการเป็นศัตรู ที่มีอยู่ในยุคนั้น มาประมวลเข้าด้วยกัน เขาจัดทำเสร็จและส่งให้ลินคอล์นประกาศใช้บังคับเมื่อเมษายน ค.ศ. 1863 ใช้ชื่อว่าประมวลลีเบอร์ (The Lieber Code 1863) เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ยกร่าง<sup>58</sup>

ประมวลลีเบอร์ แม้จะไม่มีสถานะเป็นสนธิสัญญาเหมือนกับที่ตั้งใจไว้ในตอนแรก แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นและสิ่งสำคัญที่บ่งบอกถึงความพยายามในการประมวลกฎหมายจารีตประเพณีของสงครามที่มีอยู่ขณะนั้น และเป็นที่มาสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในยุคต่อๆ มา เช่น อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 และ ค.ศ.1907 และ อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949

ในประมวลลีเบอร์ มีบทบัญญัติที่ว่าด้วยสายลับในสถานการณ์ขัดกันทางกำลังทหาร ไว้ดังนี้

<sup>57</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/American\\_Civil\\_War](http://en.wikipedia.org/wiki/American_Civil_War)

<sup>58</sup>Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. Art 88. [hereinafter Lieber Code]

1) คำนียามสายลับ สายลับหมายถึงบุคคลที่กระทำการลับๆ โดยปลอมแปลง หรือสร้างเรื่องโกหกหลอกลวงเพื่อสืบหาข้อมูลข่าวสารของคู่สงครามฝ่ายหนึ่งไปให้ฝ่ายศัตรู<sup>59</sup>

2) สถานะของสายลับที่ถูกจับขณะกระทำการกรรม สายลับไม่ได้รับเอกสิทธิ์ในฐานะนักโทษสงคราม และให้ลงโทษประหารชีวิตโดยแขวนคอโดยไม่คำนึงว่าสายลับคนนั้นจะประสบความสำเร็จในการได้ไปซึ่งข้อมูลหรือส่งข้อมูลนั้นไปยังฝ่ายศัตรูแล้วหรือไม่<sup>60</sup>

3) สถานะของสายลับเมื่อกลับเข้าร่วมกองทัพหลังปฏิบัติภารกิจสำเร็จ สายลับที่ถูกจับได้หลังจากปฏิบัติภารกิจสำเร็จ และได้กลับเข้าร่วมกองทัพของตนแล้ว ต่อมาถูกจับกุมโดยฝ่ายศัตรู ไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำที่เป็นสายลับที่ผ่านไปแล้ว แต่อาจถูกกักกันภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดในฐานะเป็นบุคคลอันตราย<sup>61</sup>

4) หลักเกณฑ์อื่นๆ ประมวลลี้เบออร์ ได้วางหลักเกณฑ์ที่ใช้ปฏิบัติกับสายลับหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสายลับที่สำคัญดังนี้

ก. กฎหมายจารีตประเพณีในการทำสงคราม ยอมรับให้มีการลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำการเป็นสายลับหรือผู้ทรยศขายชาติ เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่เป็นอันตรายและป้องกันได้ยากมาก<sup>62</sup>

---

<sup>59</sup>Lieber Code, Art 88 para 1

“A spy is a person who secretly, in disguise or under false pretense, seeks information with the intention of communicating it to the enemy.”

<sup>60</sup>Lieber Code, Art 88 para 2

“The spy is punishable with death by hanging by the neck, whether or not he succeeded in obtaining the information or in conveying it to the enemy.”

<sup>61</sup>Lieber Code, Art 104

“A successful spy or war-traitor, safely returned to his own army, and afterward captured as an enemy, is not subject to punishment for his acts as a spy or war-traitor, but he may be held in closer custody as a person individually dangerous.”

<sup>62</sup>Lieber Code, Art 101

ข. ถ้าพลเมืองของสหรัฐได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารลับโดยชอบด้วยกฎหมาย จากการที่มีฐานะเป็นทหาร ข้าราชการพลเรือน หรือเป็นเอกชนทั่วไป แต่ได้บอกหรือแจ้งข้อมูลข่าวสารนั้นแก่สายลับหรือคนของฝ่ายศัตรู บุคคลนั้นจะต้องถูกลงโทษประหารชีวิต<sup>63</sup>

ค. บุคคลที่อยู่ในเขตที่มีการประกาศกฎอัยการศึก ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารของกองทัพแก่ฝ่ายศัตรูหรือติดต่อกับฝ่ายศัตรูโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการกองทัพถือว่าเป็นคนทรยศขายชาติ (war-traitor) ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสงคราม<sup>64</sup>

ง. การติดต่อสื่อสารโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจหรือโดยทางลับกับฝ่ายศัตรูถือว่าเป็นการทรยศ (treasonable) ต่อชาติตามกฎหมายสงคราม<sup>65</sup>

จ. ผู้นำสารหรือเจ้าหน้าที่ของฝ่ายหนึ่ง ที่พยายามลบลอบผ่านเข้าไปในพื้นที่ภายใต้การยึดครองของฝ่ายศัตรูเพื่อกระทำการในลักษณะที่อาจส่งผลเสียต่อผลประโยชน์ของฝ่ายนั้น ถ้าถูกจับได้จะไม่ได้รับเอกสิทธิ์ในฐานะนักโทษสงคราม และอาจถูกลงโทษตามความร้ายแรงของพฤติการณ์ที่กระทำ<sup>66</sup>

ฉ. ผู้ถูกจับในฐานะเป็นสายลับ ผู้ทรยศขายชาติ หรือกบฏต่อชาติ จะถูกลงโทษในระดับเดียวกันโดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นหญิงหรือชาย<sup>67</sup>

ช. ตามจารีตประเพณีในการทำสงคราม จะไม่มีการแลกเปลี่ยนตัว ผู้ถูกจับในฐานะเป็นสายลับ ผู้ทรยศขายชาติ หรือกบฏต่อชาติ เว้นแต่จะมีการต่างตอบแทนที่เท่าเทียมกันและได้รับคำสั่งจากรัฐบาล หรือได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาการกองทัพที่อยู่แนวหน้า ในกรณีที่อยู่ห่างไกลมากจากรัฐบาล<sup>68</sup>

---

<sup>63</sup> *Ibid*, Art 89

<sup>64</sup> *Ibid*, Art 90

<sup>65</sup> *Ibid*, Art 98

<sup>66</sup> *Ibid*, Art 100

<sup>67</sup> *Ibid*, Art 102

<sup>68</sup> *Ibid*, Art 103

### 1.2.2 ช่วงหลังสงครามกลางเมืองสหรัฐอเมริกาถึงสงครามโลกครั้งที่ 1

สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (World War I) เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1914 - ค.ศ. 1918 โดยสงครามครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ มหาอำนาจไตรภาคี (Triple Entente) ซึ่งเดิมประกอบด้วย ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร จักรวรรดิรัสเซีย รวมไปถึงประเทศอาณานิคมด้วย โดยส่วนใหญ่รัฐที่เข้าร่วมสงครามในภายหลังจะเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตร โดยชาติมหาอำนาจที่เข้าสู่สงครามด้วย ได้แก่จักรวรรดิญี่ปุ่น เมื่อเดือนสิงหาคม 1914 อิตาลี เมื่อเดือนเมษายน 1915 และสหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนเมษายน 1917 และฝ่ายมหาอำนาจกลาง (Central Powers) ซึ่งเดิมประกอบด้วย จักรวรรดิเยอรมนี จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี และดินแดนอาณานิคม จักรวรรดิออตโตมานได้เข้าร่วมกับฝ่ายมหาอำนาจกลางเมื่อเดือนตุลาคม 1914 และบัลแกเรียในอีกปีให้หลัง ระหว่างช่วงสงคราม ประเทศที่วางตัวเป็นกลางในทวีปยุโรป ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ สเปนและประเทศตามคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย<sup>69</sup>

พัฒนาการทางกฎหมายภาคสงครามที่เกี่ยวกับสายลับในช่วงนี้ เริ่มนับหลังจากมีประมวลลีเบอร์มาแล้ว จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยในห้วงเวลาปรากฏว่ามีตราสารหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศที่ถือเป็นกฎหมายภาคสงครามเกิดขึ้นจำนวนหลายฉบับ เช่น ปฏิญญารุงบรัสเซลส์ ค.ศ.1874 (Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels, 27 August 1874) ประมวลอีกฟอร์ด ค.ศ.1880 ว่าด้วยกฎหมายภาคสงคราม (The Laws of War on Land. Oxford, 9 September 1880) อนุสัญญารุงเฮกว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก ค.ศ.1899 (Convention with Respect to The Laws and Customs of War on Land (HAGUE, II) 29 July 1899) และอนุสัญญารุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก ค.ศ.1907 (Convention with Respect to The Laws and Customs of War on Land (HAGUE, IV) October 18, 1907)

<sup>69</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/World\\_War\\_I](http://en.wikipedia.org/wiki/World_War_I)

## (1) ปฏิญญากรุงบรัสเซลส์ ค.ศ.1874

ปฏิญญากรุงบรัสเซลส์ ค.ศ.1874<sup>70</sup> มีที่มาจากการประชุมทางการทูตที่จัดขึ้นที่กรุงบรัสเซลส์ ในปี ค.ศ.1874 ตามความคิดริเริ่มของพระเจ้าซาร์ อเล็กซานเดอร์ที่ 2 แห่งรัสเซีย ทั้งนี้แม้ว่ารัฐที่เข้าร่วมจะได้มีการรับเอาข้อบทปฏิญญาระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงคราม แต่มิได้มีการให้สัตยาบันเนื่องจากรัฐบาลที่เข้าร่วมประชุมบางประเทศลังเลใจที่จะเข้าผูกพันตามปฏิญญา จึงถือไม่ได้ว่าปฏิญญาฉบับนี้เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามร่างปฏิญญานี้เป็นก้าวสำคัญในการประมวลกฎหมายภาคสงคราม<sup>71</sup>

ปฏิญญากรุงบรัสเซลส์ มีบทบัญญัติว่าด้วยสายลับดังนี้

1) คำนิยามสายลับ บุคคลที่จะถูกถือว่าเป็นสายลับ คือบุคคลที่ทำการปฏิบัติการอย่างลับๆ หรือโกหกหลอกลวงเพื่อสืบหาหรือพยายามสืบหาข้อมูลข่าวสารในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยฝ่ายศัตรู เพื่อรายงานข้อมูลข่าวสารนั้นไปยังฝ่ายตรงข้าม<sup>72</sup>

<sup>70</sup>Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels, 27 August 1874. [hereinafter Brussels Declaration]

<sup>71</sup>เบอร์นาร์ด โอเบอร์สัน, “กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ : คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศตอบคำถามของคุณ” แปลโดยประสิทธิ์ เอกบุตร. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เด็อนตุลา), 2541 น.8

<sup>72</sup>Brussels Declaration, Art 19

“A person can only be considered a spy when acting clandestinely or on false pretenses he obtains or endeavours to obtain information in the districts occupied by the enemy, with the intention of communicating it to the hostile party.”

2) กรณีสืบหาข่าวแต่ไม่ถือว่าเป็นสายลับ ทหารซึ่งอยู่ในชุดเครื่องแบบปกติไม่ได้ปลอมแปลงตัวที่แทรกซึมเข้าไปดินแดนของฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ เพื่อสืบหาข้อมูลข่าวสารของฝ่ายตรงข้าม ไม่ถือว่าเป็นสายลับ ทั้งนี้ทหารหรือพลเรือนที่ปฏิบัติหน้าที่นำสารระหว่างกองทัพ (ม้าเร็ว) และที่ทำหน้าที่นำสารหรือคอยอำนวยความสะดวกโดยใช้อัลลุลลอยบนท้องฟ้าไม่ถือว่าเป็นสายลับ เช่นกัน<sup>73</sup>

3) สถานะของสายลับ สายลับที่กลับเข้าร่วมกองทัพของตนแล้วหากภายหลังถูกจับโดยฝ่ายศัตรูจะได้รับสถานะนักโทษสงคราม และไม่ต้องรับผิดชอบต่อการจารกรรมที่ได้ทำผ่านมาแล้ว<sup>74</sup>

4) การปฏิบัติต่อสายลับ สายลับที่ถูกจับได้ขณะกระทำการจารกรรมจะได้รับการปฏิบัติและพิจารณาคดีภายใต้กฎหมายที่บังคับใช้ภายในกองทัพซึ่งจับกุมสายลับนั้น<sup>75</sup>

---

<sup>73</sup>Brussels Declaration, Art 22

“Soldiers not wearing a disguise who have penetrated into the zone of operations of the hostile army, for the purpose of obtaining information, are not considered spies.

Similarly, the following should not be considered spies, if they are captured by the enemy: soldiers (and also civilians, carrying out their mission openly) entrusted with the delivery of dispatches intended either for their own army or for the enemy's army.

To this class belong likewise, if they are captured, persons sent in balloons for the purpose of carrying dispatches and, generally, of maintaining communications between the different parts of an army or a territory.”

<sup>74</sup>Brussels Declaration, Art 21

“A spy who rejoins the army to which he belongs and who is subsequently captured by the enemy is treated as a prisoner of war and incurs no responsibility for his previous acts.”

<sup>75</sup>Brussels Declaration, Art 20

“A spy taken in the act shall be tried and treated according to the laws in force in the army which captures him.”

## (2) ประมวลออกฟอร์ด ค.ศ.1880

ประมวลประมวลออกฟอร์ดว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงคราม มีที่มาจากสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศ (Institut de droit international)<sup>76</sup> ได้จัดประชุม คณะกรรมการผู้ก่อตั้งสถาบันครั้งแรกที่กรุงเจนีวาในปี 1874 โดยในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อศึกษาพิจารณาเนื้อหากฎหมายภาคสงครามที่มีอยู่ใน ปฏิญญาบรัสเซลส์ พร้อมทำความเข้าใจ ข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่ปรับปรุงจากปฏิญญา บรัสเซลส์ ต่อสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อได้มีการศึกษาพิจารณาและจัดทำร่างใหม่ เสนอให้สถาบันฯ เรียบร้อยแล้ว สถาบันฯ ได้มีมติให้ความเห็นชอบกับร่างกฎหมายดังกล่าว ในการประชุมใหญ่ของสถาบันฯ ครั้งที่ 6 ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองออกฟอร์ด ประเทศอังกฤษในปี 1880 ใช้ชื่อว่า Manual of the Laws and Customs of War at Oxford 1880 หรือ Oxford Manual 1880 ตามชื่อเมืองที่จัดประชุม ทั้งนี้แม้ประมวลออกฟอร์ดจะไม่มีฐานะเป็นสนธิสัญญา แต่ กฎเกณฑ์ที่บัญญัติก็เป็นที่ยอมรับของรัฐ และประชาคมระหว่างว่าเป็นต้นแบบที่ดีของ

---

<sup>76</sup>สถาบันกฎหมายระหว่างประเทศ ก่อตั้งโดย Gustave Rolin-Jaequemyns นักกฎหมายชาวเบลเยียม และ Gustave Moynier หนึ่งในผู้ริเริ่มก่อตั้งคณะกรรมการกาชาดสากล (ปี 1863) และผู้เชี่ยวชาญกฎหมายระหว่างประเทศอีก 9 คน ทั้งนี้ นักกฎหมายทั้ง 11 คน ได้ประชุมจัดตั้งสถาบันกฎหมายระหว่างประเทศกันที่ town hall of Ghent เบลเยียม ในวันที่ 8 กันยายน 1873 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีสถาบันขึ้นทำหน้าที่ศึกษาวิจัยและพัฒนา กฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นอิสระ ปลอดภัยจากพันธะผูกพันกับรัฐ หรือองค์กรใด โดยต่อมา มีการจัดประชุมใหญ่ครั้งแรกในปี 1874 ที่กรุงเจนีวา สถาบันกฎหมายระหว่างประเทศได้รับ รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี 1904 สมาชิกของสถาบันได้รับการยอมรับจากประชาคม ระหว่างประเทศว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้นำทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ โดยทั่วไป สถาบันฯ จะจัดประชุมใหญ่ทุกๆ ปี ในการประชุมแต่ละครั้งจะคัดเลือกผลการศึกษาวิจัย กฎหมายที่มีการจัดทำโดยคณะกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญในกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละ สาขา เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาและมีมติให้ความเห็นชอบให้เป็นหลักการของกฎหมายหรือ ร่างกฎหมายภายใต้การจัดทำของสถาบันฯ โดยข้อสรุปและความเห็นทางกฎหมายของ สถาบันฯ เป็นที่ได้รับความสนใจ ยอมรับนำไปเป็นแม่แบบในการจัดทำหรือการปรับใช้ กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐต่างๆ องค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งประชาคมระหว่างประเทศ

กฎหมายภาคสงคราม โดยกฎเกณฑ์พื้นฐานหลายส่วนในประมวลอ็อกฟอร์ดได้ถูกนำไปบัญญัติในอนุสัญญากรุงเฮก 1899 ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่เกิดขึ้นภายหลัง<sup>77</sup>

ประมวลอ็อกฟอร์ด มีบทบัญญัติว่าด้วยสายลับดังนี้

1) นิยามความหมาย ประมวลอ็อกฟอร์ดไม่ได้ให้ความหมายของสายลับไว้โดยตรง แต่ให้ความหมายในลักษณะที่แปลความย้อนกลับ โดยบัญญัติว่า “สมาชิกของกองทัพคู่พิพาทที่แทรกซึมเข้าไปหาข่าวในเขตปฏิบัติการของฝ่ายศัตรูที่อยู่ในรูปแบบโดยไม่ได้ปลอมแปลงตัว เจ้าหน้าที่นำสาร หรือที่ปฏิบัติหน้าที่สังเกตการณ์บนบอลูน ไม่ถือว่าเป็นสายลับ”<sup>78</sup> ดังนั้นอาจแปลความได้ว่า สายลับคือบุคคลที่เป็นสมาชิกของกองทัพคู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ที่แทรกซึมเข้าไปในเขตปฏิบัติการของฝ่ายศัตรูเพื่อสืบหาข่าวโดยมีการปลอมแปลงตัว

2) สถานะของสายลับ บุคคลที่ถูกจับฐานเป็นสายลับไม่สามารถเรียกร้องให้ปฏิบัติต่อตนในฐานะนักโทษสงครามได้<sup>79</sup> สายลับที่กระทำการจารกรรมสำเร็จถ้าสามารถหลบหนีจากดินแดนที่ถูกยึดครองโดยฝ่ายศัตรูมาแล้ว ไม่ต้องรับผิดชอบกับการเป็นสายลับที่ผ่านมานั้น ถ้าภายหลังตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายศัตรู<sup>80</sup>

3) การปฏิบัติต่อสายลับ บุคคลที่ถูกตั้งหาว่ากระทำผิดฐานเป็นสายลับจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อศาลตัดสินว่ามีความผิดแล้ว<sup>81</sup>

<sup>77</sup>[http://www.idi-iil.org/idiE/navig\\_history.html](http://www.idi-iil.org/idiE/navig_history.html)

<sup>78</sup>Oxford Manual 1880, Art 24

Individuals may not be regarded as spies, who, belonging to the armed force of either belligerent, have penetrated, without disguise, into the zone of operations of the enemy, -- nor bearers of official dispatches, carrying out their mission openly, nor aeronauts (Article 21).

<sup>79</sup>*Ibid*, Art 23

<sup>80</sup>*Ibid*, Art 26

<sup>81</sup>*Ibid*, Art 25

## (3) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899

อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 มีที่มาจากการประชุมเพื่อสันติภาพระหว่างประเทศครั้งแรกที่จัดขึ้นที่กรุงเฮก เมื่อ 18 พฤษภาคม 1899 เพื่อพิจารณาและอนุมัติร่างกฎหมายภาคสงคราม เป้าประสงค์หลักของอนุสัญญากรุงเฮก 1899 คือต้องการวางหลักการห้ามใช้อาวุธที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่บางชนิด เช่น ระเบิดที่ใช้โจมตีจากทางอากาศ อาวุธเคมี อาวุธหัวกระสุนที่มีอำนาจทำลายล้างสูง และกำหนดให้มีศาลอนุญาโตตุลาการ (the Permanent Court of Arbitration.) โดยการประชุมครั้งนี้ริเริ่มโดย Mikhail Nikolayevich Muravyov รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย และมีผู้แทนของรัฐ และองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ เข้าร่วมจำนวนมาก รวมถึงฟิโอดอร์ มาแต็ง (Fyodor Martens) นักกฎหมายและนักการทูตชาวรัสเซียผู้โด่งดังด้วย อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 มีการเปิดให้ลงนามรับเอาข้อบทเมื่อ 29 กรกฎาคม 1899 มีผลใช้บังคับเมื่อ 4 กันยายน 1899 อนุสัญญานี้แบ่งออกเป็น 4 ฉบับ และปฏิญญาเพิ่มเติมอีก 3 ฉบับ ประกอบด้วย

- อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 1 ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติ (Pacific Settlement of International Disputes)

- อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 2 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก (Laws and Customs of War on Land)

- อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 3 ว่าด้วยการปรับใช้หลักการของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1864 กับสงครามทางทะเล (Adaptation to Maritime Warfare of Principles of Geneva Convention of 1864)

- อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการห้ามยิงกระสุนหรือทิ้งระเบิดจากบอลลูน (Prohibiting Launching of Projectiles and Explosives from Balloons)

- ปฏิญญาฉบับที่ 1 ว่าด้วยการห้ามยิงกระสุนและทิ้งระเบิดจากบอลลูน (Declaration I - On the Launching of Projectiles and Explosives from Balloons)

- ปฏิญญาฉบับที่ 2 ว่าด้วยการใช้เครื่องยิงกระสุนกับวัตถุที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายของแก๊สที่ทำให้สลบหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (Declaration II - On the Use of Projectiles the Object of Which is the Diffusion of Asphyxiating or Deleterious Gases)

- ปฏิญญาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการใช้เครื่องยิงหัวกระสุนที่ทำให้เกิดการกระจายตัวหรือหดตัวเมื่อกระทบร่างกายมนุษย์ (Declaration III - On the Use of Bullets Which Expand or Flatten Easily in the Human Body)

ส่วนที่ว่าด้วยสายลับ บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 2 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก ไว้ดังนี้

1) ความหมายของสายลับ สายลับหมายถึงบุคคลที่กระทำการโดยลับๆ หรือใช้วิธีการโกหกหลอกลวง เพื่อเข้าไปรวบรวมข้อมูลข่าวสารในเขตปฏิบัติการทางทหารของผู้เป็นฝ่ายในสงคราม ด้วยเจตนาจะส่งข่าวสารแก่ฝ่ายตรงข้าม<sup>82</sup>

2) กรณีไม่ถือว่าเป็นสายลับ ทหารที่แทรกซึมเข้าไปในเขตปฏิบัติการทางทหารของฝ่ายศัตรูเพื่อสืบหาข่าว และอยู่ในชุดเครื่องแต่งกายของทหารโดยไม่ได้ปลอมตัว ไม่ถือว่าเป็นสายลับ และบุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นสายลับ ทหารหรือพลเรือนที่กระทำการโดยเปิดเผย ในหน้าที่ผู้นำสารทั้งเพื่อส่งแก่กองทัพที่ตนสังกัดหรือส่งแก่กองทัพฝ่ายศัตรู และให้รวมถึงบุคคลที่อยู่บนบอลลูนที่ทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันด้วย หรืออยู่บนบอลลูนเพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกสื่อสารระหว่างส่วนต่างๆ ของกองทัพ<sup>83</sup>

3) สถานะของสายลับ หากสายลับมิได้ถูกจับขณะทำจารกรรม แต่ถูกจับภายหลังที่ได้กลับไปยังกองทัพของตนแล้ว จะได้รับสิทธิในฐานะนักโทษสงคราม และไม่สามารถย้อนกลับไปเอาผิดต่อการจารกรรมที่ผ่านมาได้<sup>84</sup>

4) การปฏิบัติต่อสายลับ ฝ่ายที่จับสายลับได้จะลงโทษสายลับทันทีที่ถูกจับไม่ได้ ก่อนที่จะทำการลงโทษต้องมีการสอบสวน และพิจารณาพิพากษาโดยศาลเสียก่อน<sup>85</sup>

---

<sup>82</sup> Hague Convention 1899, Art 29

<sup>83</sup> *Ibid*, Art 29 para 2

<sup>84</sup> *Ibid*, Art 31

<sup>85</sup> *Ibid*, Art 30

## (4) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907

อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 มีที่มาจากการประชุมเพื่อสันติภาพระหว่างประเทศ ครั้งที่สอง ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเฮก ระหว่าง 15 มิถุนายน -ตุลาคม 1907 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการ ทบทวนอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 และรับเอาข้อบทของอนุสัญญาฉบับใหม่ การประชุม ครั้งนี้ที่ประชุมได้รับเอาอนุสัญญาถึง 13 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมและขยายขอบเขตของ อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 โดยอนุสัญญาทั้ง 13 ฉบับดังกล่าวเรียกรวมกันว่า อนุสัญญา กรุงเฮก ค.ศ.1907 มีผลบังคับใช้ (entered into force) เมื่อ 26 มกราคม 1910 โดยในจำนวน ทั้งหมดดังกล่าวมี 1 ฉบับที่ไม่ได้ให้สัตยาบัน อนุสัญญาทั้ง 13 ฉบับ<sup>86</sup> ประกอบด้วย

1) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 1 ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทระหว่าง ประเทศโดยสันติวิธี (The Pacific Settlement of International Disputes)

2) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 2 ว่าด้วยการจำกัดกำลังเพื่อนำหนี้สิน ตามสัญญาฉบับคืนมา (The Limitation of Employment of Force for Recovery of Contract Debts)

3) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 3 ว่าด้วยการเริ่มการสู้รบ (The Opening of Hostilities)

4) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 4 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีใน การทำสงครามทางบก (The Laws and Customs of War on Land)

5) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 5 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประเทศเป็น กลางในสงครามทางบก (The Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land)

6) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 6 ว่าด้วยสถานะของเรือสินค้าศัตรูเมื่อ เกิดสงคราม (The Status of Enemy Merchant Ships at the Outbreak of Hostilities)

7) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 7 ว่าด้วยการเปลี่ยนเรือสินค้าเป็นเรือรบ (The Conversion of Merchant Ships into War-Ships)

8) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 8 ว่าด้วยการวางทุ่นระเบิดใต้น้ำชนิด กระแทกแล้วระเบิด (The Laying of Automatic Submarine Contact Mine)

---

<sup>86</sup>Hague Convention 1907

9) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 9 ว่าด้วยการระดมยิงโดยกองเรือในเวลาสงคราม (Bombardment by Naval Forces in Time of War)

10) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 10 ว่าด้วยการใช้หลักเกณฑ์ของอนุสัญญาเจนีวาในสงครามทางทะเล (Adaptation to Maritime War of the Principles of the Geneva Convention)

11) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 11 ว่าด้วยข้อจำกัดของการใช้สิทธิจับกุมในสงครามทางทะเล (Certain Restrictions with Regard to the Exercise of the Right of Capture in Naval War)

12) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 12 ว่าด้วยการจัดตั้งศาลทรัพย์สินนักโทษสงครามระหว่างประเทศ (The Creation of an International Prize Court ) อนุสัญญาฉบับนี้ไม่มีการให้สัตยาบัน

13) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 ฉบับที่ 13 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐเป็นกลางในสงครามทางทะเล (The Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War)

หลักกฎหมายส่วนที่ว่าด้วยสายลับ บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907<sup>87</sup> ฉบับที่ 4 ว่าด้วยกฎหมายและจารีตประเพณีในการทำสงครามทางบก ซึ่งมีถ้อยคำและหลักเกณฑ์เหมือนกันกับที่บัญญัติในอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 ฉบับที่ 2 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

### 1.2.3 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่สอง (World War II) เป็นสงครามในวงกว้างครอบคลุมทุกทวีปและประเทศส่วนใหญ่ในโลก เริ่มต้นเมื่อ ค.ศ. 1939 จากการรุกรานโปแลนด์ของเยอรมนี และดำเนินไปจนกระทั่งสิ้นสุดในปี ค.ศ. 1945 ผู้เข้าร่วมสงครามแบ่งเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายสัมพันธมิตรนำโดย อังกฤษ สหรัฐฯ ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ส่วนฝ่ายตรงข้ามเรียกว่าฝ่ายอักษะ นำโดย เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น นับเป็นสงครามขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา และเป็น "สงครามเบ็ดเสร็จ" ซึ่งได้นำทรัพยากรต่าง ๆ ไปใช้ในการสงครามโดยไม่เลือกว่าเป็นของพลเรือนหรือทหาร สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ยังได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ

<sup>87</sup>Hague Convention 1907, Art 29-31

อุตสาหกรรม และวิทยาศาสตร์ของชาติ เพื่อนำไปใช้ในการทำสงคราม ประมาณกันว่ามีผู้เสียชีวิตในสงครามครั้งนี้มากกว่า 60 ล้านคน นับเป็นสงครามที่ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตมนุษย์มากที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ<sup>88</sup>

พัฒนาการทางกฎหมายของสายลับในช่วงนี้จะนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อเนื่องมาจนถึงปี ค.ศ.1949 ที่มีอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 คือนับจาก ปี ค.ศ.1918-1949 ในห้วงเวลาดังกล่าวไม่มีตราสารระหว่างประเทศที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสายลับไว้โดยตรง การปรับใช้กฎหมายว่าด้วยสายลับอาจถือตามอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 และ ค.ศ.1907 เป็นหลัก อย่างไรก็ตามในห้วงเวลานี้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสายลับไว้บ้างเช่นกัน แม้จะไม่ใช่การกล่าวถึงโดยตรง ซึ่งมีดังต่อไปนี้

(1) อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1922 ว่าด้วยสงครามทางอากาศ (The Hague Rules of Air Warfare 1922)<sup>89</sup>

ในคำนิยามเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นสายลับกรณีสงครามทางอากาศว่า บุคคลที่อยู่บนเครื่องบินของรัฐคู่สงครามหรือรัฐที่เป็นกลาง จะถือว่าเป็นสายลับก็ต่อเมื่อมีการกระทำการอย่างลับๆ หรือโกหกหลอกลวง ขณะที่เครื่องบินอยู่ในเขตแดนหรือเขตปฏิบัติการทางทหารของคู่สงคราม เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารของคู่สงครามส่งไปให้ฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ ส่วนการกระทำจรรยากรรมหลังจากได้ออกจากเครื่องบินแล้วของลูกเรือหรือผู้โดยสารให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายและจารีตว่าด้วยสงครามทางบก<sup>90</sup> ทั้งนี้บทบัญญัติเกี่ยวกับสายลับในอนุสัญญานี้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกระทำที่ถือว่าเป็นการจรรยากรรมโดยบุคคลที่อยู่บนอากาศยาน โดยมุ่งเน้นไปที่เรื่องเขตอำนาจหรือบริเวณที่ปฏิบัติการ มากกว่าภารกิจของอากาศยาน นอกจากนี้ยังไม่ได้กล่าวถึงการสังเกตการณ์ทางอากาศว่าเป็นสิ่งที่ทำได้หรือไม่<sup>91</sup>

<sup>88</sup>[http://en.wikipedia.org/wiki/World\\_War\\_II](http://en.wikipedia.org/wiki/World_War_II)

<sup>89</sup>The Hague Rules of Air Warfare, The Hague, Dec. 1922-Feb.1923.

<sup>90</sup>The Hague Rules of Air Warfare, Art 27 - 28

<sup>91</sup>Lt. Col. Geoffrey B. Demarest, ESPIONAGE IN INTERNATIONAL LAW, Denver Journal of International Law and Policy, Spring, 1996.

## (2) อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 (The Geneva Convention 1949)

ในอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 แม้จะไม่มีบทบัญญัติใดที่เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายภาคสงครามเกี่ยวกับสายลับและการจารกรรม แต่ก็มีกรเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนของการให้ความคุ้มครองขั้นต่ำและกระบวนการปฏิบัติต่อสายลับบางประการในทางที่เป็นคุณ<sup>92</sup> ตัวอย่างเช่น บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง (protected persons) ถูกกล่าวหาว่ากระทำการจารกรรมในดินแดนที่ถูกยึดครอง จะสูญเสียเพียงสิทธิในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก<sup>93</sup> แต่สิทธิอื่นๆ ยังคงได้รับต่อไประหว่างพิจารณาไต่สวน ยิ่งกว่านั้นยังกำหนดถึงสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นสายลับว่าต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นมนุษย์ (treated with humanity) และได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม (the rights of fair and regular trial)<sup>94</sup> เช่น มีสิทธิได้รับการปรึกษาจากทนาย มีสิทธิอุทธรณ์คำตัดสินของศาล หากถูกพิพากษาให้ประหารชีวิตต้องรอให้ผ่านไป 6 เดือน นับแต่วันมีคำพิพากษาจึงจะทำการลงโทษประหารชีวิตได้<sup>95</sup> เว้นแต่จะมีเหตุฉุกเฉินอย่างแท้จริงก็ให้ลดเหลือน้อยกว่า 6 เดือนได้<sup>96</sup>

---

<sup>92</sup> Geneva Convention IV, Art 5

<sup>93</sup> *Ibid*, Art 5 para 2

<sup>94</sup> *Ibid*, Art 5 para 3

<sup>95</sup> *Ibid*, Art 75

<sup>96</sup> The last paragraph of Article 75 reads,

The six months, period suspension of the death sentence herein prescribed may be reduced in individual cases in circumstances of grave emergency involving an organized threat to the security of the Occupying Power or its forces, provided always that the Protecting Power is notified of such reduction and is given reasonable time and opportunity to make representations to the competent occupying authorities in respect of such death sentences.

ทั้งนี้ มาตรา 5 ของอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 วางหลักเกณฑ์การปฏิบัติ (Treatment) ต่อบุคคลพลเรือนในดินแดนที่ถูกยึดครองที่ถูกกักขังในฐานะที่เป็นสายลับ วิศวกร หรือบุคคลที่ถูกต้องหาว่ากระทำการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐผู้ยึดครอง ที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวอาจถูกพิจารณาลงโทษตามฐานความผิดที่ถูกกักขัง เช่น ฐานจารกรรม ก่อวินาศกรรม บ่อนทำลาย สร้างความปั่นป่วน ตัดสินบน และบุคคลกลุ่มนี้ ซึ่งมีสายลับรวมอยู่ด้วย อาจถูกตัดสิทธิในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก เช่น สิทธิส่งและรับจดหมายติดต่อกับญาติพี่น้อง สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมเยียนจากผู้แทนของรัฐที่ให้ความคุ้มครอง หรือจากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ โดยผู้ยึดครองอ้างเงื่อนไขความจำเป็นและมั่นคงทางทหาร<sup>97</sup>

มาตรา 68 ของอนุสัญญาเจนีวา ฉบับที่ 4 อนุญาตให้มีการประหารชีวิตบุคคลที่เป็นสายลับ โดยยอมรับว่าผู้กระทำความผิดฐานจารกรรมอาจถูกโทษประหารชีวิตได้<sup>98</sup> แต่ห้ามลงโทษประหารชีวิตกับสายลับที่กระทำความผิดขณะอายุต่ำกว่า 18 ปี<sup>99</sup> นอกจากนี้ในมาตรา 42, 43, 78 ของอนุสัญญาฉบับเดียวกันก็อนุญาตให้ฝ่ายศัตรูที่ยึดครองดินแดนสามารถกักกันบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองได้ หากมีความจำเป็นอย่างแท้จริงในด้านความมั่นคงของรัฐผู้กักกัน เช่น ต้องสงสัยว่าเป็นสายลับ แต่จะต้องปล่อยตัวเมื่อเหตุผลความจำเป็นที่อ้างดังกล่าวหมดไป และกรณีที่มีความเป็นปรปักษ์หรือภาวะขัดกันทางกำลังทหารยุติลงจะต้องยกเลิกการกักกันและปล่อยตัวให้เป็นอิสระ

#### 1.2.4 พัฒนาการทางกฎหมายของสายลับในสมัยปัจจุบัน

พัฒนาการทางกฎหมายของสายลับในช่วงนี้จะนับตั้งแต่หลังปี ค.ศ.1949-ปัจจุบัน โดยในห้วงเวลามีตราสารระหว่างประเทศที่ถือเป็นกฎหมายภาคสงครามที่บัญญัติเกี่ยวกับสายลับโดยตรง 1 ฉบับ คือพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 นอกจากนี้จะเป็นทางปฏิบัติของนานารัฐ (State practices) ที่ว่าด้วยสายลับใน

<sup>97</sup>Hilly Moodrick- Even Khen (under the supervision of Mordechai Kremnitzer), Unlawful Combatants or Unlawful Legislation? An Analysis of the Imprisonment of Unlawful Combatants Law (2002), (Israel Democracy Institute, Jerusalem, 2005).

<sup>98</sup> Geneva Convention IV, Art 68 para 2

<sup>99</sup> Ibid, Art 68 para 4

สถานการณ์ขัดกันทางกำลังทหาร โดยในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงเฉพาะสายลับตามทางปฏิบัติของนานารัฐในปัจจุบัน ส่วนสายลับตามพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 จะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

### ทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ เกี่ยวกับความหมายของสายลับ

ในทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ ให้ความหมายของสายลับในสถานการณ์ที่มีการขัดกันทางกำลังทหารไว้ใกล้เคียงกับกฎหมายภาคสงคราม ที่บัญญัติในอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1899 และ ค.ศ.1907 และพิธีสารพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญา ค.ศ.1977 ฉบับที่ 1 คือหมายถึงบุคคลที่กระทำการอย่างลับๆ หรือโดยโกหกหลอกลวง เพื่อเข้าไปรวบรวมข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ที่มีการสู้รบ หรือในดินแดนที่อยู่ในความยึดครองของฝ่ายศัตรู โดยสามารถแยกตามประเทศต่างๆ ดังนี้

อาเจนตินา<sup>100</sup> ให้นิยามความหมายของสายลับไว้เหมือนกับที่บัญญัติในมาตรา 29 ของอนุสัญญากรุงเฮก และยืนยันว่าทหารที่สวมใส่เครื่องแบบขณะที่สืบสวนหาข่าวไม่ถือว่าเป็นสายลับ สายลับตามความเห็นของเบลเยียม<sup>101</sup> คือบุคคลผู้ซึ่งสืบสวนหาข่าวหรือพยายามหาข่าวสารข้อมูลในพื้นที่ที่มีการสู้รบของคู่สงคราม เพื่อรายงานกลับไปยังรัฐบาลของตน พื้นที่ที่มีการสู้รบดังกล่าวหมายถึงบริเวณที่ไม่มีการสู้รบทางทหารโดยตรงแต่อาจถูกโจมตีโดยเครื่องบินทิ้งระเบิด หรือขีปนาวุธระยะไกล เป็นที่น่าสังเกตว่าสายลับตามนิยามของเบลเยียม ไม่บัญญัติถึงองค์ประกอบสำคัญของความเป็นสายลับ คือการปลอมตัว การหลอกลวง หรือการปฏิบัติที่ลับ ดังเช่นที่กฎหมายภาคสงครามบัญญัติไว้เลย

ออสเตรเลีย<sup>102</sup> ให้นิยามสายลับว่าหมายถึงทหารไม่แต่งเครื่องแบบที่ปฏิบัติการจารกรรมโดยปิดบังอำพราง (covert espionage) ในดินแดนที่ถูกฝ่ายศัตรูยึดครอง และให้นิยามความหมายของการจารกรรม<sup>103</sup> ว่าหมายถึงการปฏิบัติการสืบหาข่าวอย่างลับๆ ในดินแดนของฝ่ายศัตรู หรือในบริเวณสู้รบ เพื่อรายงานข่าวสารนั้นไปยังฝ่ายของตนซึ่งเป็นฝ่ายในสู้รบ

<sup>100</sup> Argentina's Law of War Manual (1989) see also Diplomatic Conference on the and Development of International Humanitarian Law Applicable in Armed Conflict. Geneva, 1974-1977

<sup>101</sup> Belgium's Law of War Manual (1983)

<sup>102</sup> Australia's Commanders' Guide (1994)

<sup>103</sup> Australia's Defense Force Manual (1994)

แคนาดา<sup>104</sup> ให้นิยามของการจารกรรมว่าหมายถึง การปฏิบัติการสืบหาข่าวอย่างลับๆ ในดินแดนของฝ่ายศัตรู หรือในบริเวณผู้รบ ขณะที่อยู่ในชุดพลเรือน หรือโดยการปลอมตัว หรือซ่อนพราง ส่วนสายลับคือบุคคลผู้ที่กระทำการจารกรรม และวางหลักเพิ่มเติมว่าทหารในกองทัพของรัฐคู่สงครามที่สืบหาข่าวหรือพยายามสืบหาข่าวขณะแต่งเครื่องแบบทหาร ไม่ถือว่าเป็นสายลับ

ฝรั่งเศส<sup>105</sup> ให้ความหมายของสายลับไว้เช่นเดียวกันกับที่บัญญัติในมาตรา 29 ของอนุสัญญากรุงเฮก เอกัวดอร์<sup>106</sup> ให้นิยามของสายลับว่าหมายถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใด ขณะที่อยู่ในดินแดนที่อยู่ภายใต้การยึดครองของฝ่ายศัตรู หรือดินแดนที่มีการสู้รบของคู่สงคราม ปฏิบัติการสืบหาข่าวภายใต้การปิดบังอำพรางว่าไม่ได้มีสถานะเป็นพลรบ เพื่อจะรายงานข่าวสารนั้นไปยังรัฐคู่สงครามอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ให้รวมถึงทหารของกองทัพที่แทรกซึมเข้าไปในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยฝ่ายศัตรูเพื่อสืบหาข่าว โดยสวมชุดพลเรือน หรือแต่งเครื่องแบบของฝ่ายศัตรู แต่สำหรับทหารซึ่งอยู่ในเครื่องแบบทหารที่ทำการสอดแนมหาข่าวในดินแดนของศัตรูไม่ถือว่าเป็นสายลับ เยอรมนี<sup>107</sup> ให้ความหมายของสายลับว่าหมายถึงบุคคลที่กระทำการโดยลับๆ หรือโดยโกหกหลอกลวง ไม่สวมเครื่องแบบกองทัพที่ตนสังกัด กระทำการสืบหาข่าวในดินแดนที่ควบคุมโดยฝ่ายตรงข้าม

เคนยา<sup>108</sup> ให้ความหมายของสายลับว่าหมายถึงบุคคลที่กระทำการโดยลับๆ หรือโดยโกหกหลอกลวง กระทำการสืบหาข่าวในดินแดนของคู่สงคราม โดยมีมุ่งหมายที่จะรายงานข่าวสารไปยังฝ่ายตรงข้าม แต่ไม่รวมถึงเจ้าหน้าที่ทหารของกองทัพซึ่งแต่งเครื่องแบบทหารปกติที่ทำการสืบหาข่าวในดินแดนที่ถูกยึดครอง เนเธอร์แลนด์<sup>109</sup> ให้ความหมายของสายลับเหมือนกับที่บัญญัติในมาตรา 29 ของอนุสัญญากรุงเฮก และยืนยันในหลักการที่ว่าพลรบที่ทำการสืบหาข่าวโดยแต่งเครื่องแบบไม่ถือว่าเป็นสายลับ

<sup>104</sup>Canada's LOAC Manual (1999)

<sup>105</sup>France's LOAC Manual (2001)

<sup>106</sup>Ecuador's Naval Manual (1989)

<sup>107</sup>Germany's Military Manual (1992)

<sup>108</sup>Kenya's LOAC Manual (1997)

<sup>109</sup>The Military Manual of the Netherlands (1993)

นิวซีแลนด์<sup>110</sup> ให้ความหมายของสายลับว่าเป็นบุคคลที่แต่งชุดพลเรือนหรือปลอมตัวด้วยชุดอื่นใด เพื่อรวบรวมข่าวสารอย่างลับๆ หลังแนวรบของศัตรู หรือในบริเวณที่มีการสู้รบ โดยมุ่งหมายที่จะรายงานข่าวสารไปยังฝ่ายตรงข้าม ในจิริเรีย<sup>111</sup> เห็นว่าทหารหรือพลเรือนที่กระทำการอย่างลับๆ หรือโดยการโกหกหลอกลวงเพื่อรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับคู่สงคราม โดยมุ่งหมายที่จะรายงานไปยังฝ่ายตรงข้ามถือว่าเป็นการกระทำความผิด แต่ทหารซึ่งแต่งเครื่องแบบปกติที่แทรกซึมเข้าไปในดินแดนของฝ่ายคู่สงคราม ไม่ถือว่าเป็นสายลับ

### ทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ เกี่ยวกับสถานะของสายลับและการปฏิบัติต่อสายลับ

แม้รัฐต่างๆ จะยอมรับถึงการมีอยู่และความจำเป็นของการมีสายลับ และได้ใช้สายลับเพื่อผลประโยชน์ความมั่นคงของชาติและความได้เปรียบด้านยุทธการทหารกันอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกันทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ เกี่ยวกับการให้สถานะของสายลับฝ่ายศัตรูกับเป็นไปในทางตรงกันข้าม โดยรัฐต่างๆ ได้มีกำหนดมาตรการต่างๆ ที่จะป้องกันตัวเองจากการใช้สายลับจากชาติศัตรูเข้ามาล้วงความลับของชาติตน มาตรการที่ใช้อาจมีหลายอย่างด้วยกัน ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งหน่วยงานต่อต้านข่าวกรองขึ้นมา<sup>112</sup> เพื่อต่อต้านการจารกรรม และบ่อนทำลายจากสายลับต่างชาติ

การออกกฎหมายเกี่ยวกับโทษและการดำเนินคดีกับสายลับ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะกำหนดโทษไว้ค่อนข้างรุนแรง<sup>113</sup> ในทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ นั้นต่างเห็นสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับสถานะของสายลับว่าไม่ถือเป็นพลรบและไม่ควรเป็นผู้มีสิทธิได้รับสถานะนักโทษสงคราม โดยมีตัวอย่างแนวปฏิบัติของรัฐต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

<sup>110</sup>New Zealand's Military Manual 1992

<sup>111</sup>Nigeria's Manual on the Laws of War (undated)

<sup>112</sup> ตัวอย่างเช่น หน่วย CIA, FBI ของสหรัฐฯ MI 5, MI 6 ของอังกฤษ KGB หรือปัจจุบันคือ GRU ของรัสเซีย Mossad ของอิสราเอล ASIS ของออสเตรเลีย โปรดดูเพิ่มเติมที่ [http://en.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_intelligence\\_agencies](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_intelligence_agencies)

<sup>113</sup> see example Criminal Law of Australia; Malaysia Armed Force Act; Espionage Act 1917 the Act of USA.

ออสเตรเลีย<sup>114</sup> มองว่าทหารที่เป็นสายลับของฝ่ายศัตรูย่อมไม่ได้รับสิทธิในฐานะนักโทษสงครามและอาจถูกดำเนินคดีฐานเป็นอาชญากรตามกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับภายในประเทศอย่างไรก็ตามกรณีของออสเตรเลียยังไม่ชัดเจนว่าหากสายลับถูกจับขณะสวมเครื่องแบบทหารขณะกระทำการจารกรรม จะได้รับสถานะนักโทษสงครามหรือไม่

เบลเยียม<sup>115</sup> เห็นว่าการใช้สายลับ (โดยรัฐหรือผู้ที่ใช้สายลับ) ทำการจารกรรมไม่ขัดต่อกฎหมายภาคสงครามดังนั้นจึงไม่ถือว่าการใช้สายลับเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม อย่างไรก็ตามการจารกรรมของสายลับผู้ถูกใช้ถือเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในรัฐ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของกองทัพ บุคคลที่ถูกจับในฐานะเป็นสายลับของฝ่ายศัตรูเป็นผู้มีความผิด แต่จะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อผ่านการพิจารณาของศาลแล้ว ทหารผู้สังกัดในกองทัพที่กระทำการจารกรรมในเขตที่มีการปฏิบัติการทางทหารจะได้รับสถานะนักโทษสงครามหรือสายลับอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับว่าปฏิบัติการโดยสวมเครื่องแบบหรือปลอมตัวโดยอยู่ในชุดพลเรือน สำหรับพลเรือนที่เป็นสายลับจะไม่ได้รับสถานะพลรบ

สำหรับไนจีเรีย<sup>116</sup> บอกไว้ชัดเจนว่าสายลับถ้าถูกจับได้จะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม แต่ก่อนจะลงโทษฐานเป็นสายลับต้องผ่านการพิจารณาคดีโดยกระบวนการปกติเสียก่อน ส่วนสายลับที่กลับเข้าร่วมกองทัพของตนแล้ว หากภายหลังถูกจับก็ไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำจารกรรมของตนที่ผ่านมา แต่ความคุ้มกันที่จะไม่ถูกลงโทษดังกล่าวไม่รวมถึงพลเรือนที่เป็นสายลับด้วย ทั้งยืนยันหลักการที่ว่าทหารในเครื่องแบบที่แทรกซึมเข้าไปหาชาวในดินแดนของศัตรูไม่ใช่สายลับบุคคลจำพวกนี้หากถูกจับได้จะได้รับสถานะนักโทษสงคราม

แคนาดา<sup>117</sup> เห็นว่าผู้สังกัดในกองทัพกระทำการจารกรรมโดยไม่ได้อยู่ในชุดทหารจะถูกดำเนินคดีในฐานะที่เป็นสายลับ และไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม ถ้าถูกจับก่อนที่จะกลับเข้าร่วมกองทัพที่ตนสังกัด สายลับที่ไม่ได้อยู่ในเครื่องแบบไม่ถือเป็นพลรบที่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าเข้าไปมีส่วนร่วมในความเป็นปรปักษ์อาจจะถูกลงโทษสำหรับการกระทำเช่นนั้น แต่การลงโทษเช่นนั้นจะต้องผ่านการพิจารณาวินิจฉัยโดยศาลปกติเสียก่อน

<sup>114</sup> Australia's Commanders' Guide (1994)

<sup>115</sup> Belgium's Law of War Manual (1983)

<sup>116</sup> Nigeria's Manual, Supra note 111

<sup>117</sup> Canada's LOAC Manual (1999)

แคมเปญ<sup>118</sup> มองว่าพลรบที่ถูกจับขณะกระทำจรรยากรรมจะสูญเสียสถานะการเป็นนักโทษสงคราม และอาจถูกดำเนินการลงโทษทางอาญาฐานเป็นสายลับ โครเอเชีย<sup>119</sup> เห็นว่ารัฐที่ยึดครองอาจจะลงโทษประหารชีวิตผู้อาศัยในดินแดนยึดครองที่ถูกตัดสินว่ากระทำผิดฐานจรรยากรรม ภายใต้กฎหมายที่ใช้บังคับในดินแดนที่ถูกยึดครองก่อนที่จะมีการยึดครอง

เยอรมนี<sup>120</sup> มองว่าสายลับแม้จะเป็นทหารผู้สังกัดในกองทัพ ก็ไม่มีสิทธิได้รับสถานะนักโทษสงคราม บุคคลที่ถูกฝ่ายศัตรูจับได้ขณะกระทำจรรยากรรมจะถูกดำเนินคดีโดยกระบวนการยุติธรรมปกติของรัฐที่จับกุม ฝรั่งเศส<sup>121</sup> ยืนยันว่าสายลับไม่ถือว่าเป็นพลรบและไม่มีสิทธิในฐานะนักโทษสงครามและเมื่อถูกจับได้จะถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายของประเทศผู้จับ

อิสราเอล<sup>122</sup> เห็นว่าสายลับไม่มีคุณสมบัติที่จะได้รับสถานะเป็นพลรบ เนื่องจากไม่สามารถแยกตนเองให้แตกต่างจากพลเรือนได้ จึงไม่ได้ความคุ้มครองในฐานะนักโทษสงคราม และควรต้องถูก ลงโทษ ดังนั้นรัฐที่จับตัวสายลับจึงมีสิทธินำสายลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามกฎหมายภายในของตนได้ โดยโทษที่จะลงต่อสายลับอาจเป็นโทษจำคุกขั้นสูงหรือประหารชีวิต อย่างไรก็ตามสายลับที่กระทำจรรยากรรมเสร็จแล้วภายหลังกลับไปยังกองทัพของตนจะได้รับสถานะพลรบและได้รับสถานะนักโทษสงครามเมื่อถูกจับได้

---

<sup>118</sup>Diplomatic Conference on the and Development of International Humanitarian Law Applicable in Armed Conflict. (Geneva, 1974-1977) p.2568

<sup>119</sup>Croatia LOAC Compendium (1991)

<sup>120</sup>Germany's Military Manual (1992)

<sup>121</sup>France's LOAC Manual (2001)

<sup>122</sup>Israel, Manual on the Laws of War (1998)

อิตาลี<sup>123</sup> และมาดากัสการ์<sup>124</sup> เห็นตรงกันว่าสายลับเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ และไม่มีสถานะเป็นนักโทษสงครามเมื่อถูกจับได้ อย่างไรก็ตามทหารที่สืบสวนหาข่าวโดยไม่ปลอมตัวยังได้รับสถานะเป็นพลรบ เคนยา<sup>125</sup> ระบุว่าสายลับที่กระทำจารกรรม จะหลุดพ้นจากสภาพสายลับทันทีที่กลับไปสู่ดินแดนของตน และต้องไม่ถูกลงโทษในฐานะที่เป็นสายลับหากถูกจับได้ในภายหลัง

นิวซีแลนด์<sup>126</sup> เห็นว่าแม้การจารกรรมจะไม่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการขัดกันทางกำลังทหารแต่สายลับที่ถูกจับอาจถูกพิจารณาโทษตามกฎหมายของรัฐผู้จับกุมและโทษที่ลงอาถึงขั้นประหารชีวิต แต่ถ้าดำเนินการลงโทษกับสายลับโดยวิธีการที่ไม่ชอบธรรม อาจถือเป็นการกระทำที่เข้าข่ายอาชญากรรมสงคราม ทหารที่สืบหาข่าวขณะที่อยู่ในเครื่องแบบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ แต่อาจตกเป็นเป้าโจมตีของฝ่ายตรงข้ามเช่นเดียวกับพลรบคนอื่น ทั้งนี้หากถูกจับจะได้รับสถานะนักโทษสงคราม

สหรัฐอเมริกา<sup>127</sup> มองว่าการจารกรรมในภาวะที่มีการขัดกันทางกำลังทหารไม่ถือว่าการขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ แต่สายลับที่ถูกจับจะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม รัฐที่จับสามารถดำเนินคดีต่อสายลับตามกฎหมายภายในของตน สายลับที่รอดพ้นการควบคุมและสามารถกลับไปยังดินแดนที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของศัตรูแล้ว ต่อมากลับเข้าร่วมเป็นพลรบในกองทัพแล้วถูกจับจะได้รับสถานะนักโทษสงครามและไม่ถูกดำเนินคดีหรือลงโทษในการกระทำจารกรรมที่ผ่านมา

แคเมอรูน<sup>128</sup> กล่าวเกี่ยวกับการจารกรรมโดยสรุปว่าการจารกรรมแตกต่างจากการรวบรวมข่าวกรองทางทหารทั่วไปซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่การจารกรรมเป็นสิ่งที่ควรถูกประณามอย่างกว้างขวางทั้งโดยรัฐและนานาชาติ เพราะการจารกรรมถือเป็นการสืบหาข่าวที่ผิดต่อกฎหมาย

<sup>123</sup>Italy's LOAC Elementary Rules Manual (1991)

<sup>124</sup>Madagascar, Military Manual (1994)

<sup>125</sup>Kenya's LOAC Manual (1997)

<sup>126</sup>New Zealand's Military Manual (1992)

<sup>127</sup>US, Naval Handbook (1995)

<sup>128</sup>Cameroon's Instructors' Manual (1992)

## 2. ความหมายและสถานะของสายลับตามพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977

ในหัวข้อนี้จะเป็นการกล่าวถึงความหมายและสถานะของสายลับตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 และพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ฉบับที่ 1 โดยในส่วนของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 เป็นเรื่องที่ว่าด้วยการฟื้นฟูสภาพผู้บาดเจ็บและผู้ป่วยในสนามรบในสงครามทางบกให้มีสภาพดีขึ้น แม้ไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงสายลับไว้โดยตรง แต่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ เพราะเป็นกฎหมายภาคสงครามที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสงครามทางบก ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องสายลับในสงครามทางบกตามที่ต้องการศึกษา ฉะนั้นการศึกษาความหมายและสถานะของสายลับ ในที่นี้จึงจะกล่าวถึงเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 เท่านั้น โดยให้ถือว่าเป็นความหมายและสถานะของสายลับในสงครามทางบกตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ด้วย

พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 ฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ถือเป็นความพยายามก้าวสำคัญมากที่สุด ในสมัยปัจจุบันที่จะยืนยันและพัฒนามกฎหมายภาคสงคราม ต่อจากอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 และอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 โดยในบทบัญญัติที่ว่าด้วยสายลับ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้ยืนยันหลักการในอนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ.1907 และขยายความในบางเรื่องให้มีความชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งยอมรับถึงการให้สายลับว่าเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายภาคสงคราม

### 2.1 ความหมายของสายลับ

พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ไม่ได้ให้คำนิยามสายลับไว้โดยตรง แต่ให้ความหมายไว้ในลักษณะให้คิดย้อนกลับทางตรงข้าม โดยแยกเป็น 3 กรณีดังนี้

1. สมาชิกของกองทัพของภาคีผู้เป็นฝ่ายในความขัดแย้งใด กระทำการในนามของฝ่ายนั้นโดยรวบรวมหรือพยายามรวบรวมข้อมูลในดินแดนที่อยู่ในการควบคุมของกองทัพฝ่ายศัตรู ไม่ถือว่าเป็นการจารกรรมถ้าขณะรวบรวมข่าวสารนั้นได้สวมเครื่องแบบกองทัพของฝ่ายตน<sup>129</sup> ในที่นี้อาจอนุมานได้ว่าถ้าไม่สวมเครื่องแบบขณะสืบหาข่าวอาจจะถือว่าเป็นการจารกรรม และผู้จารกรรมก็คือสายลับนั่นเอง

<sup>129</sup> Additional Protocol I, Art 46 (2)

2. สมาชิกของกองทัพของภาคีผู้เป็นฝ่ายในความขัดแย้ง ซึ่งเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในดินแดนที่ถูกระงับโดยกองทัพฝ่ายศัตรู กระทำการรวบรวมหรือพยายามรวบรวมข้อมูลทางการทหารในดินแดนของศัตรูไม่ถือว่าการจารกรรม เว้นแต่ได้ใช้วิธีหลอกลวงต่างๆ เช่น ปลอมแปลง หรือปฏิบัติการในลักษณะลับ<sup>130</sup> ในข้อนี้อาจแปลความในทางตรงข้ามได้ว่าถ้าได้ใช้วิธีการหลอกลวงต่างๆ ปลอมแปลงตัว หรือปฏิบัติการในลักษณะลับๆ ก็ถือว่าเป็นสายลับ

3. สมาชิกของกองทัพของภาคีผู้เป็นฝ่ายในความขัดแย้ง ซึ่งไม่เป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในดินแดนที่ถูกระงับโดยกองทัพฝ่ายศัตรู กระทำการจารกรรมในดินแดนที่ถูกระงับ จะไม่ถูกปฏิบัติต่อในฐานะเป็นสายลับ เว้นแต่ได้ถูกจับก่อนที่จะได้กลับไปยังกองทัพของตน<sup>131</sup> ดังนั้นถ้าถูกจับหลังจากที่กลับเข้าร่วมกองทัพของฝ่ายตนแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นสายลับอีกต่อไป

## 2.2 สถานะของสายลับ

พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ถือเป็นบทเสริมของอนุสัญญากรุงเฮกค.ศ.1907 ที่ขยายความเกี่ยวกับสายลับและสถานะของสายลับให้ชัดเจนมากขึ้น โดยกล่าวถึงสถานะของสายลับไว้เป็นกรณีตามแต่ละสถานการณ์ดังนี้

1. สมาชิกของกองทัพของผู้เป็นฝ่ายในความขัดแย้ง ที่ถูกกองทัพฝ่ายศัตรูจับได้ขณะที่กระทำการจารกรรม จะไม่ได้สิทธิในฐานะนักโทษสงครามและอาจถูกดำเนินคดีในฐานะเป็นสายลับ ตามกฎหมายภายในของรัฐที่จับกุม<sup>132</sup> หลักการนี้เป็นการวางหลักพื้นฐานเกี่ยวกับสถานะของสายลับว่าสายลับที่ถูกจับได้ขณะกระทำการจารกรรม จะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม ถ้าแปลกลับกันก็หมายความว่า ถ้าสายลับถูกจับได้ขณะที่ไม่ได้กระทำการจารกรรมก็จะได้รับสถานะเป็นนักโทษสงคราม

<sup>130</sup> *Ibid*, Art 46 (3)

<sup>131</sup> *Ibid*, Art 46 (4)

<sup>132</sup> *Ibid*, Art 46 (1)

2. กรณีสายลับเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยกองทัพฝ่ายศัตรู<sup>133</sup> ถูกศัตรูจับตัวถ้าการจับนั้นไม่ใช่การถูกจับตัวได้ขณะกระทำการจารกรรม ให้สายลับนั้นได้รับสถานะนักโทษสงคราม คำว่าไม่ใช่ขณะกระทำการจารกรรมในที่นี้ หมายความว่าหากถูกจับได้หลังจากทำการจารกรรมเสร็จแล้ว หรือก่อนที่จะกระทำการจารกรรม จึงจะได้รับสถานะนักโทษสงคราม แต่ถ้าถูกจับได้ขณะกระทำการจารกรรมนั้นจะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม

3. กรณีสายลับไม่เป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยกองทัพฝ่ายศัตรู<sup>134</sup> กระทำการจารกรรมในดินแดนที่ถูกยึดครอง ไม่สูญเสียสถานะการเป็นนักโทษสงคราม และไม่ถูกปฏิบัติต่อในฐานะเป็นสายลับ เว้นแต่ได้ถูกจับก่อนที่จะกลับไปยังกองทัพของตน กรณีนี้ที่เป็นปัญหาคือคำว่ากลับไปยังกองทัพของตนมีขอบเขตเพียงใด หมายถึงกองทัพฝ่ายตนที่อยู่นอกดินแดนที่ถูกยึดครอง หรืออยู่ในประเทศที่สาม หรือในดินแดนที่ถูกยึดครองก็ได้ ต่อประเด็นนี้น่าจะหมายถึงเฉพาะกรณีที่กลับไปยังกองทัพที่ตั้งอยู่ในดินแดนที่อยู่ภายใต้การยึดครองของฝ่ายตน หรือของพันธมิตร หรือประเทศเป็นกลาง<sup>135</sup>

---

<sup>133</sup> *Ibid*, Art 46 (3)

<sup>134</sup> *Ibid*, Art 46 (4)

<sup>135</sup> ICRC Commentary on Additional Protocol I, Article 46